

ABBAS SAYAR'IN ŞİİR DÜNYASI

Öğr. Gör. Ramis KARABULUT*

ÖZET: Abbas Sayar, Türk Edebiyatı'nda romancılığı ile tanınmış, romancılığı şairliğini gölgelemiş bir şairdir. Bütün şiir kitapları ve kitaplaşmamış şiirleri Ötüken Yayınları'nca “Şiirler” adıyla yayımlandı. Biz, şairin bu kitaptaki şiirlerini inceleme konusu yaptık. Gördük ki, Sayar çok renkli bir sanatçı kimliğine sahip sıra üstü bir şairdir. Çok akıcı ve etkili bir dil, insanı saran, hitabetle lirizm arasında gidip gelen bir üslûbun sahibidir. Bu şiirler halk şiirinden Divan şiirine, tasavvufi yaklaşımlardan çağdaş düşünceye uzanan bir yapı ve içerikle karşımıza çıkmaktadırlar. İncelememizi şekil, muhteva, âhenk, dil ve üslûp özellikleri ana başlıkları adı altında dört bölümde yaptık. Ele aldığımız hususları bol örneklerle vermeye gayret ettik.

Anahtar Kelimeler: Abbas Sayar, romancı, şair

The World of Abbas Sayar's Poems

SUMMARY: Abbas Sayar, who is known as a novelist of Turkish literature, is a good poet whose novels put his poetship in the shade. His poems, which are in his books and which are not published in a book, were published by Ötüken Publication called “Şiirler”. Poems, placed in this book, constitutes the subject of our article. We saw that Sayar is a vivid artist and exceptional poet. He has a fluent and effective language with an enchanting oratory and lyric style. These poems seem to go in Folk Poem, Divan Poem, sufistic approach and modern opinion. This study has four parts which are titled form, contents, harmony and style characteristics. We exerted to give many examples about the points that the article deals with. In conclusion we saw that these poems have different characteristics from each others.

Key Words: Abbas Sayar, novelist, poet

* Niğde Üni. Fen-Edeb. Fak. TDE Bölümü, elmek: rkarabulut611@hotmail.com

GİRİŞ

Edebiyatımızda, bir cephesi baskın çıkarak diğer cephelerini gölgede bırakmış pek çok sanatkâr vardır. Bu yazımızla şairlerine dikkat çekmek istediğimiz Abbas Sayar da romancı tarafıyla şöhret bulduğu için, şairliği hakkında pek az yazı yazılan, pek az inceleme yapılan sanatkârlarımızdan biridir.

A. HAYAT-ESER ÇİZGİSİNE KISA BİR BAKIŞ

Abbas Sayar, Yozgat'ta 21 Mart 1923'te dünyaya geldi. Yozgat Lisesini bitirdikten sonra (1941) Yoksulluk yüzünden üniversiteye gidemedi. Kısa süreli memurluktan sonra askerliğini yedek subay olarak yaptı. 1946'da İstanbul'da evlendi. İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde dört sömestr okuduktan sonra maddi sebeplerle yarıda bırakarak Yozgat'a dönmek (1948) zorunda kaldı. Biri süre tarımla uğraştıktan sonra gazetecilik, kitapçılık, matbaacılık gibi işler yaptı. İstanbul'da öğrenciyken çıkarmaya başladığı (1947) kültür ve sanat gazetesi Bozlak'ı Yozgat'ta devam ettirdi. Bu gazetenin yayımını 1959'dan itibaren Bozok adıyla sürdürdü (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2003: 866-867). "Kırk dört yıllık gazetesinde yüzlerce, binlerce başyazı yazdı. 1989'da ikinci kez evlendi. Ayvalık'a yerleşti. Resim, şiir, roman yaşamını Ayvalık'ta sürdürdü. 12 Ağustos 1999 tarihinde (İzmir) aramızdan ayrıldı. Mezarı Yozgat'tadır." (Sayar; 2002: 5).

Yazı hayatına gazetecilik ve şiirle başlayan yazar, şiirlerini N. Abbas Sayar imzası ile yayımladı. Yazarın 1946'dan 1966'ya kadar altı adet şiir kitabı yayımladığında henüz yayımlanmış romanı yoktu. Oğlu Ahmet Güner Sayar'ın "Yılkı Atı'nı 1954 senesinde akşamları bir iki saat çalışmak kaydıyla birkaç günde tamamlamıştır." (Yardım, 2002: 59-60) dediği bu ilk romanı tam on altı yıl gecikmeyle, 1970'te çıktı (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2003: 866-867).

Yine Ahmet Güner Sayar, *Yılkı Atı* adlı romanın 1970'te yayımlanmasının Abbas Sayar'ın şairliğine tesirini şöyle anlatmaktadır: "Abbas Sayar bilhassa *Yılkı Atı*'nın neşriyle önünde açılan edebiyat adamlığı kapısından geçince daha çok okurlar nezdinde romancı kimliğinin muhafazasına özen gösterdi ve sürekli şiir yazmasına rağmen şairliğini gizledi. Şairliği sadece Yozgat'ın dar ve kapalı muhitinde sayısı az Yozgatlı ve Yozgat'a bürokrat olarak gelenlerin oluşturduğu bir yârân halkası içinde bilindi ve sevildi." (Sayar, 2002: 12). Bu sözler *Yılkı Atı*'nın ve taşrada olmanın Sayar'ın şiirine olumsuz tesirini çok güzel ifade etmektedir.

Uzun bir aradan sonra, 1992 yılında yedinci ve son şiir kitabı Boşluğa Takılan Ses'i yayımlar. Bu eserindeki şiirler, daha önceki şiir kitaplarında yer alan ve Yozgat'ta Bozok ve Yankı gazetelerinde çıkan şiirlerinden oluşmaktadır (Sayar, 2002: 12).

Yazarın oğlu Ahmet Güner Sayar'ın çok kıymetli bir takdim ve tanı-

tım yazısı ile kitaplaşmış şiirleri ve özel arşivindeki şiirleri bir arada “Şiirler” adı ile 2002 yılında Ötüken yayınevinde yayımlandı. Bu takdim yazısından (Sayar, 2002: 12) şairin birkaç kitabında birden yer alan mükerrer yayımlanmış şiirinin ayıklanarak yayımlandığını buradan öğreniyoruz. Yine Ahmet Güner Sayar'ın kimi şiirler hakkında sayfa altlarına düştüğü bilgi (şiirin ilk defa nerede ve ne zaman yayımlandığı gibi) notları ve baskılar arasındaki farkların gösterilmiş olması son derece isabetli olmuştur.

Yazarın basılmış kitaplarının dışındaki şiirlerinin tamamına ulaşabilmek için 1946'dan itibaren Bozok ve Yankı gazetelerini ve yakınlarının özel arşivlerini taramak gerekecektir. Çünkü bu derlemede yer almamış, gazete sayfalarında kalmış, yakınlarının ve dostlarının özel arşivlerinde bulunan pek çok şiirinin olduğunu Ahmet Güner Sayar'dan öğreniyoruz (Sayar, 2002: 12). Biz şimdilik bu gazetelerin koleksiyonuna ulaşamadığımız için adı geçen eseri esas alarak Abbas Sayar'ın şiiri hakkında bazı tespitlerde bulunmak istedik. Kitabı kısaca tanımakta fayda görüyoruz:

B. “ŞİİRLER”İN DÜNYASINDA...

Kitapta şairin yayınlamış olduğu yedi şiir kitabında yer alan şiirleri ile kitaplaşmamış bazı şiirleri yer almakta ve kitap şu bölümlerden oluşmaktadır:

- Gönül Sandalı (İst. 1946): 14 adet şiir,
- Sere Serpe (İst. 1955): 11 adet şiir,
- Neco'ya Mektuplar (Yozgat, 1959): 16 adet şiir,
- Gibi (Yozgat, 1959): 14 adet şiir,
- Şey (Yozgat, 1966): 26 adet şiir,
- Esinti (Yozgat, 1966): 10 adet şiir,
- Boşluğa Takılan Ses (Ank. 1992): 67 adet şiir,

“Kitaplaşmamış Şiirlerinden Örnekler” başlıklı son bölümde 46 adet olmak üzere kitapta toplam 204 adet şiir yer almaktadır¹.

Kitabı okuduğumuzda ilk dikkatimizi çeken şu oldu: Heceden aruza ve serbest şiire; saz şiirinden tekke şiirine; divan şiirinden modern şiire uzanan çok yönlü; çok değişik sesleri içinde barındıran bir şiir dünyası ile karşı karşıya olduğumuzu fark ettik.

¹ Kitapta “Sözümüz Söz” ve “Çoban Armağanı” (s. 91-92) adlı iki şiir “Neco'ya Mektuplar” bölümünün başında (s. 52-53) da yer almakta.. Tekmil adıyla s 205 ve 211'de olmak üzere iki adet şiir bulunmakta. Nasipsizlik (s. 39) adlı şiirin son dördlüğü Yitik (s. 95) adıyla müstakil bir şiir olarak yayımlanmış. Bu gibi aksaklıklar kitabın basımı aşamalarında gözden kaçmış olsa gerek. (R. K.)

Burada şunu belirtmeden geçemeyeceğim: “Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar ile Babası Abbas Sayar Üzerine Konuşma... Beyoğlu’nda Bir Mistik: Abbas Sayar” (Yardım, 2002: 59-60) adlı yazıdan onun Yozgat’taki aile köklerinden İstanbul’daki bohem hayatına, şairliğinden romancılığına, ideolojisinden dünya görüşüne kadar pek çok bilgi edindik.

Sayar’ın “Şiirler” adlı kitabındaki şiirleri incelerken bilhassa Nurullah Çetin’in Şiir Çözümleme Yöntemi (Çetin, 2003: 318 s.) adlı çalışmadaki metodu ve tasnifi esas aldık. Şiirleri nazım şekilleri ve özellikleri, muhteva özellikleri, ahenk unsurları, dil ve üslup özellikleri ana başlıkları altında dört bölümde inceleme ve değerlendirmeye tâbi tutmayı uygun bulduk:

I. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ:

Sayar’ın kitabında toplam 204 adet şiir tespit ettik. Aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi bu şiirlerden 66 tanesi “Türk Halk Şiiri” nazım şekilleri ile, 38 tanesi “Divan Şiiri” nazım şekilleri ile, 100 tanesi de “Serbest” nazım şekilleri ile kaleme alınmış.

Şairin yayınlanış sırasına göre bütün kitaplarındaki şiirleri ve en sonda da “Kitaplaşmamış Şiirlerinden Örnekler” bölümündeki toplam 204 şiiri nazım şekilleri açısından tasnif edip tablolaştırarak (Tablo 1) aşağıya aldık:

Tablo:1

Kitabın Adı	Saz şiiri şekilleriyle	Divan nazım şekilleriyle	Serbest şekillerle	Toplam
Gönül Sandalı (İst. 1946)	9	-	5	14
Sere Serpe (İst. 1955)	-	-	11	11
Neco’ya Mektuplar (Yozgat, 1959)	2	-	14	16
Gibi (Yozgat, 1959)	14	-	-	14
Şey (Yozgat, 1966)	3	-	23	26
Esinti (Yozgat, 1966)	9	-	1	10
Boşluğa Takılan Ses (Ank. 1992)	10	11	46	67
Kitaplaşmamış Şiirler (İst. 2002)	19	27	-	46
Toplam	66	38	100	204

Bu tablodan şairin hangi kitabında hangi şekli ne kadar tercih ettiğini, hangi yıllarda hangi tarza daha meyilli olduğunu görebiliriz. Her şeyden önce bütün içinde hangi tarz şiirleri ne kadar tercih ettiğini, yani 100/204 oranında Serbest nazım şekillerini, 66/204 oranında Türk Halk Şiiri nazım şekillerini ve 38/204 oranında da Divan Şiiri nazım şekillerini

tercih ettiği açıkça görülmektedir. San'atkârın bu nazım şekillerini nasıl kullandığına bir göz atalım²:

1. Türk Halk Şiiri nazım şekilleri ile olanlar:

Sayar'ın bu kategoriye giren şiirlerinin kimisinde “dinî-tasavvufî” halk şiirinin kimisinde de “aşık tarzı” halk şiirinin özelliklerini rahatlıkla görebiliriz.

“Dinî-tasavvufî” halk şiiri niteliğinde 5 adet tespit ettik. Dörtlülük nazım birimi ve koşma tarzı kafiye düzeni (abab, cccb... veya xaxa, bbba...) ile, hece ölçüsünün 8'li ve 11'li kalıpları ile yazılmış olan bu şiirler muhteva, dil ve üslûp özellikleri ile tamamen Yunus “ilâhî”lerini hatırlatmaktadır (Yunus 'a, s. 17)

Aşık tarzı halk şiirleri biçiminde olan şiirlerinde de oldukça başarılı örneklere rastlıyoruz. Ancak hemen belirtelim ki bu şiirler; ‘Aşık Tarzı Halk Şiiri’ne sadece şekil hususiyetleri bakımından benzeyen örneklerdir. Yoksa muhteva, bakımından bir aydının elinden çıktıkları için modern insanın duyuş ve düşüncüleridirler. Ancak, yer yer bazı şiirlerinde dil ve üslûp itibariyle Karacaoğlan'ı, Veysel'i hatırlatan söyleyişlere de rastlamıyor değiliz.

Bu tarzda yazılmış 61 adet şiir tespit ettik. Bunların 51 adedi dörtlülük nazım birimi ve koşma tarzı kafiye düzeni ile (abab, cccb... veya xaxa, bbba...), Geriye kalan 10 adet şiir ise muhammeslerde veya bentleri üçlülük nakaratları beyit hâlinde olan türkülerimizde rastladığımız “aaa bb, ccc bb... veya aaa BB, ccc BB...” kafiye düzeni ile yazılmış. Bu şiirler çoğunlukla 8'li 11'li ve az da olsa 14'lü hece ölçüsü ile kaleme alınmışlardır. İfade ettiğimiz şekil hususiyetlerini görmek açısından birkaç örnek için bk. *Çıkasıca Gözüm*, s.54; *Bahar Şarkısı*, s.167; *Uyan Dalım*, s. 73)...

Sayar, yer yer “Aşık Tarzı Türk Şiiri”nde olduğu gibi bazı şiirlerinde mahlas da (Nail) kullanmıştır (ör. .s. 24):

2. Divan şiiri nazım şekilleri ile olanlar:

Prof. Dr. Mehmet Kaplan, “Şiir Tahlilleri 2 – Cumhuriyet Devri Türk Şiiri” adlı değerli çalışmasında Behçet Necatigil'in bir kısım şiirlerinde Divan şiirinden yararlanması dolayısıyla “Divan edebiyatı bizim en zengin kültür kaynaklarımızdan biridir. Böyle olmakla beraber, o, Batı edebiyatını taklit edenler tarafından yerilmiş ve bir müddet terk edilmiştir. Batı edebiyatını kendinden öncekilerden çok daha iyi bilen Yahya

² Yazının hacmini kabartmamak için, bu kısımda örnek göstermekten vaz geçerek, sadece şiir adı zikretmekle yitirmek zorunda kaldık. Söz konusu metinlerin çoğu, daha sonraki bahislerde geçecektir.

Kemal, bu harabeden gözleri kamaştırın hazineler çıkarmıştır. Yahya Kemal'den sonra Divan edebiyatı tekrar unutulur; son nesil içinde yine Batı'yı iyi bilenler ona dönerek, işlerine yarayan pek çok unsur bulurlar.

Her şey gibi Divan edebiyatında görülen ve alınanlar da, ona bakının dikkat ve kültürüne bağlıdır.” (Kaplan, 1980: 228) der ve daha sonraki bölümlerde de Divan şiiri kaynağına dönerek onun unsurlarından değişik şekillerde yaralanmış olan Cumhuriyet Dönemi şairlerinin bunu nasıl ve ne ölçüde yaptıkları hakkında bilgiler verir: Attilâ İlhan, Cahit Külebi, Bekir Sıtkı Erdoğan, Kemal Edip Kürkçüoğlu, Arif Nihad Asya, Mehmet Çınarlı, Nüzhet Erman, Talat Sait Halman (Kaplan, 1980: 264, 292, 338, 416, 436, 523, 541, 579) v.s.

Abbas Sayar da bir kısım şiirlerinde Divan şiiri kaynağından yararlanarak güzel şiirler ortaya koymuş şairlerimizden biridir. Tablo: 1’de de görüldüğü gibi 38 adet şiirin divan şiiri nazım şekilleri ile kaleme alındığını tespit ettik. Bunlardan 17’si “gazel”, 20’si “rubâî” nazım şekliyle kaleme alınmış. “Beddua” isimli (s. 127-130) tek bir şiir de “tercî-i bend”e benzer bir şekilde kaleme alınmış. Benzer diyorum, çünkü tercî-i bentten şekil itibariyle tek farkı bentlerdeki beyit sayısının eşit olmamasıdır.

Bu şiirlerin 12 adedi gazel, rubâî gibi türün adı ile, geriye kalan 26 tanesi ise özel adlarla adlandırılmıştır.

3. Serbest şekiller ile olanlar:

Abbas Sayar’ın serbest şiirleri içinde “tamamen serbest” (ölçüsüz, kafiyesiz, hiçbir mısra düzeni olmayan), “serbest müstezat”, “eşit düzenli” ve “karışık düzenli” serbest şekillerin hepsine örnek teşkil edecek onlarca şiir bulunmaktadır. Tespitimize göre 100 adet serbest tarz şiirin 57 adedi ölçüsüz kafiyeli, 43 adedi ise ölçüsüz kafiyesiz şiirlerdir.

Bu tarz şiirlerden gerek şekil ve gerekse muhtevaca en çok dikkatimizi çeken “Sere Serpe” (İst. 1955) kitabındaki “Memed’in Ölümü” (s. 33-37) isimli 98 mısralık hacimli destansı şiiri 1940 sonrasında rastladığımız “Sosyal Gerçekçi” şiirleri hatırlatıyor. Bilhassa Attilâ İlhan’ın 1946’da CHP Şiir Yarışmasında ikincilik ödülü alan (Enginün, 2001: 105-106) “Cebbaroğlu Mehemed” (İlhan, 1977: 19-23) isimli destan şiirini hatırlatıyor. Her iki şiir de isim benzerliği dışında hem şekil hem de muhtevaca benzerlikler gösteriyor. Bu uzun şiirin son bölümünü örnek olması bakımından aşağıya alıyoruz:

Dağ yolu...
Mazısı, yolcusu,
İnim inim inleyen bir kağrı
Perişan olmuş telâş.
Ağızlarda yanık nağmeler,

Gözlerde yaş..
Yağmur yağıyor, rüzgâr esiyor yine,
Teslim etmiştir emanetini Memet;
Rabbine (s. 37)

Şairin bu tarz şiirleri içerisinde hacim bakımından 4 mısralı, 3 mısralı, 2 mısralı çok küçük serbest manzume örnekleri sayıca daha çok yer almakta. Bu şiirler içinde -muteva incelemesine geçtiğimizde örneklerini göstereceğimiz üzere yer yer “kısa ve eksilteli anlatım”ın; derinlikli ve yoğunluklu söyleyişin güzel örneklerine rastlıyoruz.

II. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ:

A. KONU/TEMA:

Kaynaklarda konu ve tema hakkında farklı bilgiler bulunmaktadır. Kimilerine göre konu ve tema aynı şey, kimilerine göre (Çetin, 2003: 15-20) ayrı ayrı şeylerdir. Biz de burada Türkçe Sözlük’e (Türkçe Sözlük, 1988: 1447) uyararak aynı anlamda kullanmayı tercih ettik. N. Abbas Sayar’ın şiirleri şekil bakımından olduğu gibi muhteva bakımından da üç ayrı renk arz etmektedirler: Türk Halk şiiri şekillerini kullandığı şiirlerinde daha çok aşk ve tabiat gibi temaları, serbest tarzda yazdığı şiirlerinde daha çok toplumsal ve satirik temaları, divan şiiri şekilleri ile yazdığı şiirlerinde ise daha çok dinî-tasavvufî ve hikemî temaları işlemiştir, diyebiliriz.

Bu şiirlerin ana konuları, işleniş sıklığına göre; “sevgili” (66 adet şiirde, 33 adedi doğrudan sevgiliye hitaben), kendi beninden ve insanlardan şikâyet (63 şiirde), din ve tasavvuf (Tanrı, Peygamber ve mutasavvıflar; 39 şiirde), “toplumsal problemler” (22 adet şiirde), felsefî problemler (14 adet şiirde)’dir. Burada Sayar’ın sadece 22 adet şiirde doğrudan doğruya “topluma yönelik temalar”ı (bozkırın zor şartları, kıtlık, köy, fakirlik, ihmâl edilmişlik vs.) işlediğini, oysa 182 adet şiirde “ben”e yönelik temaları işlediğini hemen görebiliriz. Buradan hareketle onun “ferdiyetçi” bir sanat anlayışına sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Bu genel konular çerçevesinde üzerinde durulan temaların tamamını şöyle sıralamak mümkün: İnsan, Allah, saygı duyulan kişiler (Peygamber, Yunus, Mevlânâ v.s.), sevgili, benlik, nefis, yalnızlık, gurbet, ömür, aşk, gönül, özlem, felek, kader, ölüm, köy, bozkır, yoksulluk, tutkular, terk edilmişlik, varlık-yokluk, tabiat, toplum, metafizik arayış, rintlik, şehir (İstanbul, Amasya, Yozgat) v.s. Bunların kaynakları ve ele alınış biçimleri hakkında bilgi vermek gerekir:

1. Konunun Kaynağı:

Sayar’ın şiirlerinde ele aldığı konuların kaynağını ve bu konulara yaklaşım biçimini daha iyi ifade edebilmek için iki ayrı tablo halinde göstermeyi uygun bulduk:

Tablo:2 Konunun Kaynağı

Kitabın Adı	Gerçek Yaşantı	Hayâl Gücü	Tabiat ve Eşya	Felsefe	Din	Toplam
Gönül Sandalı	9	2	2	-	1	14
Sere Serpe	7	1	3	-	-	11
Neco'ya Mektuplar	5	10	1	-	-	16
Gibi	9	3	-	-	2	14
Şey	9	12	2	2	1	26
Esinti	2	-	-	7	1	10
Boşluğa Takılan Ses	28	26	9	2	2	67
Kitaplaşmamış Şiirler	13	15	3	3	12	46
Toplam	82	69	20	14	19	204

Bu tabloya göre Sayar'ın şiirlerinin mühim bir kısmı “gerçek yaşantı” şiirleridir. Hayal gücüne dayalı şiirleri sayı itibarıyla ikinci sırayı alır. Fakat bu şiirler onun içe dönük bir rüya ve hayal şairi olduğunu göstermez. Tamamen hayal gücüne dayalı şiirlerine rastlamak mümkün değil. Çünkü hayallerini gerçek yaşantı ile, bilhassa sevgili ile ilişkilendirerek kullanmaktadır. “Mektup” adlı şiiri buna güzel bir örnek olabilir:

Pencere önündeki saksı
Çiçeğini senin için açacak.
Ben bir donuk yıldızda oturuyorum
Geceleri gökyüzüne bak!

Geceleri gökyüzüne bak!
Gözlerine bir nokta ışık oturacak (s. 53)

Tabiat ve eşya, felsefe ve din temeline dayalı şiirler biraz önce ifade ettiklerimiz yanında daha küçük bir parçayı teşkil etmektedir.

Bu kitapta “ideoloji” kaynaklı şiire rastlamadık. Yer yer 1940 ve 1950’li yılların Anadolu’sunun ürkütücü gerçeklerinden bahsetse de, toplumun sıkıntılılarıyla dertlense de bu şiirlerin Marksizm’i esas alarak idolojik maksatla söylendiğine dair bir ipucuna rastlamadık. “Felsefe” kaynaklı olarak belirttiğimiz 14 adet şiir de “modern felsefî akımlar”ın yansıması değil, Hayyâm-vârî söylenmiş hîkemî şiirlerdir. Hatta şairin ideolojisiyle ilgili olarak “Abbas Sayar Marksist mi idi?” sorusuna oğlu Ahmet Güner Sayar, “Onun romanlarında Marksistik anlamda bir sınıf çatışmasının öğelerine rastlamak da mümkün değildir. Meselâ Çelo romanını ele alın. Ortada sert bir toprak kavgası vardır. Taraflar bellidir, amca ve yeğen. Kavga ederler, darılırlar, ama yine bir araya gelirler. Hâl-

buki Marksistik kalem oynatmalarında toprak sahibi ağa ile ırgatın bir temas alanı oluşturması, bir araya gelmesi imkânsızdır.” (Yardım, 2002: 58-64) şeklinde cevap vermektedir³.

2. Konuya Yaklaşım Biçimi:

Abbas Sayar'ın ele aldığı konulara yaklaşım biçimini de şöyle bir tabloyla göstereyim:

Tablo:3 Konuya Yaklaşım Biçimi

Kitabın Adı	Olumlu Yaklaşım	Olumsuz Yaklaşım	Yorumcu-Tenkitçi Yaklaşım	Tasvirici Yaklaşım	Toplam
Gönül Sandalı	4	5	2	3	14
Sere Serpe	1	4	4	2	11
Neco'ya Mektuplar	7	5	2	2	16
Gibi	1	5	8	-	14
Şey	9	6	7	4	26
Esinti	2	2	5	1	10
Boşluğa Takılan Ses	17	18	16	16	67
Kitaplaşmamış Şiirler	13	9	9	15	46
Toplam	54	54	53	43	204

Bu tabloya göre belirlenen dört türlü yaklaşım biçiminin sayısı olarak bir birine çok yakın olduğu görülmektedir. Burada kötümser yaklaşım sütunu açıklamaya muhtaçtır. Çünkü buradan Abbas Sayar'ın hayata küskün, bedbin biri olduğu zannedilebilir. Böyle bir şey söz konusu olamaz. Burada görülen 54 adet kötümser yaklaşımlı şiirdeki kötümserlik, sevgiliye sitem ve kırgınlık, insanların vefasızlığına ve kötülüklerine karşı sitem ve kırgınlık, felekten ve kaderden şikâyet, kendi nefsinden şikâyetlerden ibarettir. Aksine şair her fırsatta hayata bağlılığını ve insanları sevdiğini dile getirmektedir. Şairin çeşitli yaklaşımlarına birkaç örnek vermekte fayda görüyoruz:

³ Bizce “Abbas Abbas Sayar Marksist mi idi?” sorusuna en güzel cevap Yılkı Atı romanıdır. Yılkı Atı yazarının Marksist olduğunu ima etmek bile iftira olur. Yılkı Atı romanın özü Marksizmle taban tabana zıt düşer. Bu romanda üretime katkısı azalan bir atın sahibi tarafından doğaya terk edilişi karşısında duyulan ıstırap anlatılmaktadır. Oysa Marksistler bu at sahibinin davranış biçimini benimserler. “Herkes üretime katkıda bulunduğu ölçüde üretimden pay alır.” ilkesi bu ideolojinin en önemli ilkesidir. Oysa Yılkı Atı romanında bunun tam zıddı bir bakış açısı ve mesaj vardır.

a. Olumlu Yaklaşımlar:

Kör Döğüşü
Bilmem ne ister insanlar insanlardan,
Yer cömert, ağaç cömert.
Gök alabildiğine kerem saçarken üstümüze
Kin besler, darılır, kırılırız birbirimize. (s. 38)

Şu kısacık şiirde Abbas Sayar'ı görmek mümkündür. Burada kavga istemeyen, huzur ve barış isteyen; düşmanlık ve küslüklerden rahatsız, insan Abbas Sayar'ın sesini işitebiliriz.

Umut Göğün Maviliğinde isimli şiirinde insanlara umut aşılayan bir sanatkâr olarak karşımızdadır:

Bilmecemizi toprak çözmesin,
Ona bırakmıyalım yaşama arzumuzu
Umut göğün maviliğinde,
Aç gözlerini. (56)

Şair, şiirinin üzerine yansıyan kederi ve kötümserliği atmak istemektedir:

Şiirime çöken keder toprağımı
Kazma kazma yarmalıyım.
Hayata küskün bakan yüreğimi
Yeniden onarmalıyım. (s. 146)

Sayar, Öykü adlı şiirinde “sevgi”yi her şeyden üstün tuttuğunu şöyle dile getirmektedir:

Yoktur o işin bir öyküsü
Başlamamışsa sevgi ile. (s. 148)

“Yağmur”la birlikte “yeşilin yıkanması” imajı mutluluğun, temizliğin, günahlardan arınmışlığın, bereketin ifadesidir:

Yağmur yağıyor inceden
Yıkıyor tarlalarda yeşil
Dudağımı ısıyorum
Altımda benim olmayan dünya

Yağmur yağıyor inceden
Yağmur yağıyor gün boyu
Yeşil yıkıyor tarlalarda
İçinde sensizliğin kederi... (s. 126)

“Bahar Şarkısı” şiirinde mutluluk tabiatla ilişkilendirilir:

Güneş omzundan atmış ceketini
Işık mavilikte gün bereketini
Kuşluk umuda vermiş nöbetini

Sallanı, sallanı, sallanı vermiş (s. 167)

b. Olumsuz yaklaşım: Şairin konuya olumsuz yaklaşımları sevgiliden, felekten, kaderden, insanlardan, zamandan ve nefsinden şikâyet şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu olumsuzluklar varlıklara ve başkalarına yöneltilmiş kötülük dolu duygu ve düşünceler değil, daha çok sitemkâr bir tarzda kendini göstermektedir.

Abbas Sayar'ı yazmaya sevk eden unsurların başında vefasız sevgili gelir. Altı bentlik uzunca bir şiir olan "Beddua"da vefasız sevgiliye lânetler okur ve onu "baş İblis"e benzetir:

Ey server-i İblis seni timsâl-i hıyânet
Lânet seni sevmek gibi bir duyguya lânet (s. 127)

"Ücretsiz" adlı şiirinde "felek"ten şikâyet eder:

Dağ başında kara çalı
Çaput bağlamak bedava
Felek gözün kör olsun!
Oturup ağlamak bedava.. (s. 82)

Şair, yer yer kaderinden de şikâyet eder, hatta "Serencam" adlı şiirinde "kalenderce" küfreder:

Kader senin sülâleden başlarım
Ettiğini ben de sana işlerim (s. 87)

Sayar, bir "Gazel"inde de insanlardan şikâyetini şöyle dile getirir:

Câna dam kurmuş bir avcı cânân dediğin
Bir yığın etten ibâret şimdi insân dediğin (s. 187)

Şair yer yer de zamandan şikâyet eder:

Öyle bir güne geldik ak kara belli değil
Panzehir bile ortak olmuş derde mâr ile (s. 190)

"Edemedik" adlı şiirinde kendini hesaba çeker:

Ruhsarını yâr ettiğimizi kâr edemedik
Aşk ise yaşadık inkâr edemedik
Zaman aştı üstümüzden keyifsizliğiyle,
Kendimizi kendimize bâr edemedik. (s. 220)

c. Yorumlayıcı/tenkitçi yaklaşım: Bu yaklaşım biçimine daha çok "topluma yönelik" temaların işlendiği şiirlerde rastlıyoruz. Bu şiirlerin bir kısmında toplumda gördüğü olumsuzluklar karşısında sorumluluğunu yerine getirmeyenlere karşı bir kızgınlık ve öfke, bir kısmında ise alaycı (ironik) bir yaklaşım görülmektedir.

"Memed'in Ölümü" şiirinde Anadolu'nun hâlâ en önemli problemi olan sağlık ve ulaşım problemi dile getirilir ve sorgulanır. Anadolu kırsalının bir gerçeğini âdetâ ağıt yakar gibi şöyle dile getirmektedir:

Ne diyeyim yazısına
 Kim bakacak kuzusuna
 Mahşere dek deva olmaz
 Ciğerimin sızısına.
 Ne diyeceksin anam, ne diyeceksin?
 Kime ne dediğimiz var?
 Kimi kime şekva edeceksin?

Hançerler oyar gibidir etlerimi..
 Düşer gördükçe yarı yollarda
 Memetlerimi. (s. 36)

“Kör Döğüşü” şiirinde insanlar arasındaki kavgalara dikkat çeker ve eleştirir:

Bilmem ne ister insanlar insanlardan,
 Yer cömert, ağaç cömert.
 Gök alabildiğine kerem saçarken üstümüze
 Kin besler, darılır, kırılırız birbirimize. (s. 38)

Anadolu’da “başlık parası”, “öküz parası” gibi sebeplerle mevsimlik işçi olarak büyük şehirlere “gurbete gitmek” önemli sosyal problemlerdendir. Bu hususu Sayar, “Hasan, Ahmet, Gurbet” şiirinde anlatır:

Oturup baş başa geceyi bölüştüler
 Sabah;
 Islak toprağa bitkin düştüler. (s. 44)

Yıllardır Türkiye’nin en önemli problemini teşkil eden pahalılık “Tahtirevalli” şiirinde bir taşlama üslûbuyla dile getirilmektedir:

Bir koyup on alana elbet her şey vız gelir
 Ak borsa, kara borsa en güzel taviz gelir
 Baş toprağa dayanır taşa ise diz gelir

Kemer sıkma, tahammül verir olundu salık,
 Eller boş, mideler boş, yaşasın pahalılık. (s. 198)

Sayar, Orhan Veli’nin kimi şiirlerindeki benzer şekilde alaycı (ironik) bir tavırla kendine, insanlara ve problemlere yaklaşır ve üstü kapalı eleştirir. Kendi ben’ini azarlayıp alay ettiği “Gönlüme İhtar” şiiri bu açıdan oldukça manidar bir şiir:

Boşboğazlık ettin göz yumdum.
 Başıboş dolaştın, sesimi çıkarmadım.
 Günlerce peşine düştüm,
 Tek hatırı kırılmasın diye.
 Acemilik ettim yürüdüm izinden
 Bekçi kovaladı hırsız diye yüzünden.

Sen de anamı ağlattın benim
 Ama babanızın uşağı yok,
 Dünyaya çile çekmeğe gelmedim.
 Efendi gibi oturursan otur;
 Yoksa defederim dışarı. (s. 30)

d. Tasvirici Yaklaşım: Abbas Sayar; yaşadıklarını, gördüklerini, hayal ettiklerini sadece tasvir eden bir mizacın şairi değildir. Onun şiirlerinde mutlaka bir yargı, bir yerlere üstü kapalı veya açık bir mesaj bulursunuz. Ancak bu onun çeşitli hallerde nötr kalmayacağı anlamına gelmez. Tablo 3'te belirtildiği gibi 43 adet şiirde bu tavrı tespit ettik. “Yunus’a” adlı şiiri bu yaklaşım biçimine örnek olacak nitelikte bir şiirdir:

Hak yoluna çıkmış yaya,
 Bazan yükselmiş semâyâya
 Her an elini Hüdâ'ya,
 Açmış Allah deyu deyu. (s. 17)

Şair, “Amasya Kal’asına” adlı şiirinde Amasya kalesinin tasviriyiyle yetinir:

Kayalara gömülüp kalmış
 Yılların turabı,
 Taşıyor sırtında Amasya
 Kırık dökük bir rübabı. (s. 28)

3. Tema/konuyu ele veren ana unsurlar; kelime ve kavramlar:

Abbas Sayar'ın şiirinde beş unsur veya kavram grubu önemli bir yer tutmaktadır. Hepsisi de birbirine bağlı olarak aşkın, iyiliğin, saflığın, bereketin, mutluluğun ifadesidirler:

a. Gök ve gökle ilgili kavramlar (bulut, güneş, yıldız, ay, ufuk, kuş, ışık, mavilik v.s.): 83 şiirde yer almıştır

b. Toprak ve toprakla ilgili kavramlar (bozkır, bahar, yeşillik, ekin, ürün, ağaç, dal, gül, çiçek v.s.): 83 şiirde görülmektedir

c. Su ve su ile ilgili kelime ve kavramlar (yağmur, deniz, ırmak, gözyaşı v.s.): Toplam 52 şiirde görülmektedir.

ç . Avuç, el ve kol ile ilgili kelime ve kavramlar: 60 şiirde görülmektedir.

d. İnsan, insanlık ve toplum kavramı: 50 şiirde görülmektedir.

Sayar'ın şiirlerinde yukarıda görüldüğü gibi en fazla yer tutan unsurlar, gök ve gökle ilgili (kozmetik âlem) kavramlar ve kelimelerdir. Bunda şüphesiz doğup büyüdüğü çevrenin (bozkır'ın), yani taşranın payı büyüktür. “1950’li yılların başında yakın arkadaşı Dr. Ahmet Celâl Sungur (Daha sonra CHP’den Yozgat milletvekilliği yapmıştır.) ile birlikte Yoz-

gat-Ankara şosesi üzerinde bir köy olan Sekili’de çiftçilik yapar...” (Yardım, 2002: 60). Orta Anadolu insanı, bilhassa çiftçisi üzerinde gökyüzünün derin tesiri vardır. Bu insanın en büyük korkusu ekin mevsiminde yağmur yağmaması, havaların kurak gitmesi ve bunun sonunda kıtlık olmasıdır. Bozkır insanı günler ve geceler boyu eli yüreğinde gökyüzünü seyreder, göğe el açar. Hele bir de çiftçilik yapan bir şair ise geceler boyu gökyüzünü hayran bakışlarla seyretmenin üzerindeki derin tesiri tartışılmaz. Sayar’ın şiirinde buradan kaynaklanan çok zengin bir kozmik kavramlar dünyası ile karşılaşırız. Onun şiirinin bizce en belirgin niteliği de burada saydığımız kavramlar olsa gerek...

“Gökyüzü”nün, buna bağlı olarak “yağmur” (su)’un, buna bağlı olarak da “toprak” (yeşillik, ekin, bereket v.s.)’in Sayar’ın şiirlerinde iç içe geçmiş olduğunu görüyoruz. Bunun yanında el ve avuç, insan ve insanlık kelime/kavramları da önemli bir yer tutmaktadır. Aşağıda bunların çeşitli örneklerle şairin ruhunun derinliklerinde nelerin çağrışımları olduğunu, nelerin göstergesi olduğunu tespit etmeye gayret ettik:

a. Gök ve gökle ilgili kavramlar: İyilik, saflık, temizlik, sevgi, aşk, bereket, umut kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kimi şiirlerde de “gökyüzü” bu dünyadan kaçış, yeni ve daha temiz bir âlemin özlemi, metafizik arayışın ifadesi olduğu gibi; Tanrı’nın ve ondan beklenenlerin, ona sığınmanın, onun gücü karşısında boyun eğmenin bir göstergesi olsa gerek...

“Kıtlık Yılı” adlı şiirde gökyüzünün kutsallaştırıldığı açıkça görülmektedir:

Yapraklar bütün gece
El açtılar gökyüzüne.
Yer demir gök bakırdı
Bizden bu kadar deyip insan oğluna
Birbiri üstüne düştü başları. (s. 42)

Şair, “Özlediklerim” adlı şiirde mutsuzluğuna sebep gökleri göstermekte, mutluluğu da göklerden beklemektedir:

Nasıl seversin şu gökyüzünü?
İnsanı çıldırtasıya güzelleşir.
Hele dalınca ufuklara;
Dokunsan ağlıyasım gelir.

Sanarım gökler çaldı içimden
İyiye, güzele duyduğum hasreti
Sanarım bu boşluk içinde özlediklerim..

Nasıl seversin şu gökyüzünü?
Bak yine al’ı maviye katmada

Beni yüz üstü bıraktı da;
Renkleri oynatmada... (s. 50)

Gök ve yıldızlar kimi zaman da şairin ikametgâhı durumundadır:

Pencere önündeki saksı
Çiçeğini senin için açacak.
Ben bir donuk yıldızda oturuyorum
Geceleri gökyüzüne bak!

Geceleri gökyüzüne bak!
Gözlerine bir nokta ışık oturacak (s. 53)

Sayar, kimi zaman da umudu göğün maviliğinde arar, onu umut kaynağı olarak görür ve gökten bir şeyler umut eder. Bunu “Umut Göğün Maviliğinde” adlı güzel şiiriyle dile getirir:

Sevgi bakışlarında bereket
Yaşamak gülüşlerinde gurur
Umut göğün maviliğinde,
Aç gözlerini.

Uzat ellerini içime
Yaşadığımızdan haberi olsun dünyanın
Umut göğün maviliğinde,
Aç gözlerini. (s. 56)

“Gece, ayrıca çocuğun doğumdan önce annesinin karnında, onunla bir olduğu safhanın sembolüdür. Çocuk dünyaya geldikten sonra, dış âlemin kendisini rahatsız eden çeşitli hâdiseleri ile karşılaşır. Bazı çocuklarda ve insanlarda doğumdan önceki sakin, kapalı, mesut hayat veya ona benzer hal ve durumları özleyiş duygusu çok kuvvetlidir. Psikologlar bu özleyişe “kapalı yerler kompleksi” adını verirler. (...) Eski dinlerde, mitolojilerde ve şâirlerin serbest çağrışımına dayanan hayâllerinde gece, gökyüzü ve yıldızlar âlemi, anne hayâli, muhayyel kadın veya Jung’un deyimini ile “anima archétype”i arasında kurulan münasebete sık sık rastlarız (Kaplan, 1980: 165, 167). Sayar’ın şiirinde rastladığımız kozmik âleme ait zengin unsurlar bu söylenenlerle tıpatıp uyuşmaktadır. Sayar, mutluluğu, huzuru, sevgiyi, iyiliği, saflığı hep göklerden beklemektedir. “Kır Kuyusunda Halkalar” adlı şiirde açıkça “kapalı yerler kompleksine” rastlamaktayız:

Gözüm bir kır kuyusunun derinliğine takılı
Gökyüzünü bana sormayın
Tanımam
Ne ben başımı yukarı kaldırıram
Ne de o kalkar
Göz yaşlarım; kır kuyusunda halkalar.. (s. 60)

Kozmik âlemlerle kadın arasında ilgi kurma hususunu şu örnek çok iyi ifade edebilir:

Sevgilim!
Donuk bir yıldızda yazıldı bu mektup.
Bu akşam
Avucuna bir parça su koy
Ve uzat gökyüzüne elini

Deniz sanar, dünya sanar yıldızım seni
Ve birlikte ineriz
Öpülesice avuçlarına... (s. 63)

b. Toprak ve toprakla ilgili kavramlar: Toprak, bozkır, bahar, yeşillik, ekin, ürün, ağaç, dal, gül, çiçek v.s. kozmik unsurlara denk olarak 83 şiirde görülmektedir. Yukarıda belirttiğimiz gibi bir ara çiftçilik denemesi de yapmış olan Abbas Sayar'ın şiirinde toprak ana unsuru önemli bir yer tutmaktadır. Öncelikle toprak, çiftçiliğe bağlı olarak bolluğun, bereketin, mutluluğun, umudun kaynağı, daha sonra da baharın gelişi ve tabiatın uyanışı, buna bağlı olarak da yaşama sevincinin, neşenin, sevginin kaynağı olur. Kimi zaman da Aşık Veysel'deki gibi sığınılacak "sadık yar"dır:

Kara toprak çağırır içine;
Anlatacak derdi varsa giderim.
Karışmışım bir vefasız göçüne,
O ellerde merdi varsa giderim. (s. 19)

Bozkırın bozlaşından, hatta Yozgat'ın "Sürmeli"sinden sesler taşıyan Abbas Sayar'ın "Sararan Otlar Arasında" adlı şiirinde ondaki renkleri bulmak mümkün:

Sen bilmezsin bozkırın akşamlarını,
Batıda bir tepsi erirken,
Doğudan bir tepsi çıkar
Alaca ışıklı tepeleri,
Yamyassı eder şarkılar.

Işık bahçesinin ardına geçer mavi,
Ağaçlar kulaç kulaç gerinir,
Bozkıra kuşak olup iner Samanyolu,
Dudaklarını uzatır yıldızlar bir bir..

Hangi türküyü söylersen söyle
Hangi dünyaya girersen gir,
Tepeler ustaca bakar yüzüne
Burada toprak her şeyi bilir.

Sevdadan yana yanık yürekleri
Işıklı gökyüzü yoklar,
Çocuk gözlerine dağılır er saatte
Minik minik uykular. (s. 65-66)

Sayar'ın şiirinde “yağmurla yeşilin” yıkanması imajı önemli bir yer tutmakta ve birçok şiirde tekrar edilmektedir. “İnceden İnceye” adlı şiirde şöyle geçmekte:

Yağmur yağıyor inceden,
Yıkıyor tarlalarda yeşil
Dudağımı ısıyorum,
Altımda benim olmayan dünya

Yağmur yağıyor inceden
Yağmur yağıyor yol boyu
Yeşil yıkıyor tarlalarda
İçimde sensizliğin kederi. (s. 67)

Hayatın ana unsurlarında biri olan toprak “Seng-i Mezar” şiirinde insanı kucaklayan bir tarzda kendini gösterir:

Her kırık dökük mezar taşı
Aynı türküyü tutturur.
Toprak, hayatı sevdirebilir
Sonra unutturur.. (s. 150)

c. Su ve su ile ilgili kelime ve kavramlar: Su, yağmur, deniz, ırmağ, gözyaşı v.s... Daha çok sevgili/aşk ve bolluk/bereket söz konusu olduğunda gökyüzü ve toprakla birlikte oldukça çok kullanılan bir unsurdur.

Sayar'ın şiirinde “yağmurla yeşilin” yıkanması imajı önemli bir yer tutmakta ve birçok şiirde tekrar edilmektedir. “İnceden İnceye” adlı şiirde şöyle geçmekte:

Yağmur yağıyor inceden,
Yıkıyor tarlalarda yeşil
Dudağımı ısıyorum,
Altımda benim olmayan dünya

Yağmur yağıyor inceden
Yağmur yağıyor yol boyu
Yeşil yıkıyor tarlalarda
İçimde sensizliğin kederi. (s. 67)

Sayar, “İkide Bir” adlı şiirinde tabiatla bütünleşerek sevgilisini “okyanusta ada” kendisini “Kızılırmak'ta su” olarak hayal eder:

Hiç bir yıldız göğe uzak değil
 Hiç bir aşk düşünceye
 Sen; okyanusta bir ada
 Ben; Kızılırmak'ta su.. (s. 93)

Psikanalitik yaklaşımla bu mısraların derin yapısında güçlü bir şehvet hissinin bulunduğunu söylemek mümkündür. Yine “Çare” adlı şiirinde de benzer bir durum söz konusudur:

Baktım:
 Toprağa düşecek gibi değil su
 Tohumu:
 Buluta ekтім... (s. 91)

Bazan da su, kirlerden ve günahlardan arınmanın aracı olur:

Denizinde köpük olsam
 Yunsam mestane mestane.
 Hak hak diyen dallarına,
 Konsam mestane mastane. (s. 77)

Su bazan da huzur, mutluluk, saflık, akıcılıktır:

Bir şarkı bilirim, bestesi
 Ilgıt ılgıt akan su misalidir (s. 121)

Yağmur dünyaya hayat veren, dünyayı temizleyip kirlilerinden arındıran bir özellikle karşımızdadır:

Bir boy yıkadı çamları yağmur
 Yel taradı saçlarını gelep gelep, tel tel
 Öptü domur domur ıslaklığı dal
 Dünyasında bir yağmur sonrasının. (s. 137)

“Bildiri” adlı şiirinde de suya hitap eder, gökyüzü ile barışmasını ister. Aslında derdi kuraklıktır. Çünkü bozkırda su ve yağmur bolluk ve berekettir, zenginliktir:

Ne olacak senin hâlin
 Su!
 Seni uçuracağım
 Üç-beş süzgeçten
 Geçireceğim.

Aklın varsa su
 Gökyüzüyle barış!... (s. 163)

ç. Avuç, el ve kol ile ilgili kelime ve kavramlar: Abbas Sayar'ın şiirinde bilhassa “avuç” kelimesi ve “el” kelimesi, az da olsa “kol” kelimesi 60 kadar şiirde dikkati çekecek kadar sık geçmektedir. (Aynı şiirdeki tekrarlar bu sayıya dahil değildir.)

Bolluk, bereket ve aşk ile ilgili olarak 14 şiirde kullanılan anahtar kelimelerden biri de “avuç” kelimesidir. Sayar, “Hissesz Oyun” oyun şiirinde sevgiyi dahi avuçlamaktadır:

Diyemem Őu insan serpti üstüme
Bir avuç sevgiyi gözleriyle (s. 41)

ya da “Üç Renkli Rüya” şiirinde bir yıldızdan sevgilisinin avucuna inmek gibi bir cinsel fantezisini dile getirmektedir:

Sevgilim!
Donuk bir yıldızda yazıldı bu mektup
Bu akşam
Avucuna bir parça su koy
Ve uzat gökyüzüne elini
Deniz sanar, dünya sanar yıldızım seni
Ve birlikte ineriz
Öpülesice avuçlarına... (s. 63)

Tanrı'ya yakarış için avuç ve el kelimelerini değişik biçimde kullanmaktadır:

Őamatayı bırakır yüzleri kirli çocuklar,
Ezan sesleri yalar kulakları.
Avuçlarda emeksiz istekler,
Eller ki açıktır yukarı. (s. 65)

Sayar, sevgilisinin elinin sıcaklığını avucunda hissetmekte:

Hasret ezgisi duymuyor yüreğim
Şimdi seni görmüŐüm gibi
Avuçlarımda ellerinin sıcaklığı (s. 68)

“Sözüm Söz” adlı şiirinde ve daha başka şiirlerinde sevgilisine aşkını ölünceye kadar avucunda saklayacağına dair söz vermektedir:

Ecel otursa başucumda
AŞkını saklarım avucumda. (91)

“Ve Son” adlı şiirinde kalbinin avucunu sevgiliye vermekte:

Bir yüce ışığın ucu sende
IŞık ipliği kalbimin
Avucu sende.. (s. 102)

Şair, kendi ben'ini anlatırken de kendisini avuç ortasına benzetmektedir:

Bir uzun süreyim ki baş son avuç ortası
Kıl ucu yaşam içre, küçük an olamam ben (s. 196)

“Oyuncak olmuşuz kader elinde” (158) diyen Abbas Sayar, elleri üŐüyen çiçekler için üzölür:

Çiçekleri düşünürüm uzak
Nasıl da üşür elleri (s. 100)

“Çare” adlı şiirinde varlık elinden şikâyet etmekte ve Aşık Veysel gibi toprağa sığınmaktadır:

Bir varlık elinde yok olduğumda
Baş ağrımı toprak alır çaresiz (s. 172)

Allah’ı hatırladığında da “el” ve “avuç” üşümüştür olarak galiba “Tanrı korkusunun” bir yansıması olarak gündeme gelmektedir:

El açtık boş yere üşük avuç içimizle
Allah Allah Allah derken sonra Allah’ı unuttuk (s. 178)

d. İnsan, insanlık ve toplum kavramı: Bu kavramlar doğrudan doğruya 50 kadar şiirde görülmektedir. Sayar, bu şiirlerin çoğunda bizzat insanlara hitap etmektedir. Bunların bir kısmında insanları her şeye rağmen sevdiğinden, bir kısmında onların yanlış davranışlarından, bir kısmında da onların kötülüklerinden şikâyet eder.

“Randevü” adlı şiirinde insan sevgisini dile getirmektedir:

Bir düğüm daha çaldım mendilime
Ucu yolcularıma sallanır,
Şu birbirine yabancı insanlar;
İçimde birbirini tanır.. (s. 102)

veya “Evet” adlı şiirinde Yunusvârî insan sevgisini dile getirir:

Peysizlikleri peyledik
Biz insanı dost eyledik
Hep iyliğin söyledik
Gıybetlerde yüzde değil. (s. 108)

“Yanaşma Şiir”inde insan Abbas Sayar karşımıza bütün gönül zenginliğiyle çıkmaktadır:

Bir hesabım var sizinle
Sırt sırta yaşadığım insanlar
Bir kovan oldu düşüncelerim
Niyetim, sevgi peteği yapan arı.

Niyetim en güzeli sizler için
Niyetim arzularınız kadar.
Dövseniz, kovsanız, öldürseniz
Sizi sevdim insanlar... (s. 150)

Sayar, “Avârelik” isimli şiirinde insanlar için endişelenmekte ve onların dertleriyle dertlenmektedir:

Ben sizin yüzünüzden insanlar,
Kendimi unutuyorum. (40)

Sayar'ın düşündüğü ve endişe ettiği insan, refah içinde yaşayan insan değil, küçük insandır. “Aklım Benim” adlı şiirinde aklı “köylerde kıymık kıymık” yaşayan insanlardadır:

Ne konak ne handa
Aklım benim
Bir köy kıyıcığında
Kıymık kıymık yaşayan
İnsanlarımda düşüncelerim... (s. 152)

Sayar, “Sonsuz İlk” şiirinde insanlara olan güvenini yitirmiş bir vaziyette karşımıza çıkmaktadır:

Orta yerde dolaşan yığın kemik, yığın ettir
Senin insan dediğin rivayetten ibarettir. (s. 149)

“Yâri Bîvefadandır” adlı şiirinde insanların yanlışlarına karşı bir kızgınlığı vardır:

Lâfım sözüm yok sana dünya
(...)
Ama şu insanlarına, şu insanlarına
Açsam ağzımı yumsam gözümü... (s. 154)

Her şeye rağmen insan kişiliğinin özeti konumundaki “Mezar Taşına” adlı şiiri, onun şiir estetiği içinde “insan sevgisinin” ne denli önemli olduğunu göstermektedir:

İnsanlar için iyilik dolu yüreğim
İçimde onların yeri ayrı yurdu ayrı
Bir başı sevdalı garibim
Kimsem yok dünyada insandan gayri (s. 166)

B. DÜŞÜNCE:

Abbas Sayar'ın şiirinde öne çıkmış, duyguları arka planda bırakır nitelikte kuru fikir yoktur. Hemen tamamen duyguların arkasında gizlenmiş ve duygu giysisine bürünmüş halde bir fikir söz konusudur. Bu fikirler de daha çok öncelik sırasına göre ferdî, sosyal, tasavvufî karakterlidirler.

Fikir şiiri diyebileceğimiz cinsten, bilhassa rubaî tarzında söylenmiş rindâne, hikemî şiirler önemli bir yer tutmaktadır. Fakat yukarıda belirttiğimiz gibi bunlar kuru fikirden ibaret şiirler değildir. “Yokluk! adlı şiir bu söylenenlere örnek olabilecek kabiliyette bir şiir:

Varlığına yürek bağladım
Oturur ötesinde düşüncelerin
Kuş kanadında saklı ılıkılık
Büyük yokluk.. (s. 150)

Abbas Sayar, dünya görüşü itibariyle hayat karşısında aktif, mücadeleci ve bir davanın adamı görünümü arz etmemektedir. Daha çok o, bir sevgi, hoşgörü, gönül adamı konumundadır. Toplumsal yanlışlıklar, kötülükler ve haksızlıklar karşısında üzölmek ve kızmaktan ileri gitmez.

“Söz Gelimi” adlı şiirinde dünyanın anlamını yorumlar:

Hayaliyle saltanatın
Üstüneyiz bir tor altın.
Yumruğunu şu hayatın
Yük altında çöken bilir.

Rızasız dünyaya gelip
Aç karın ortada yelip,
Sonunda çaresiz kalıp
Göz yaşını döken bilir. (s. 81)

“Düşünceme İhtar” adlı şiirden onun düşüncelerden huzursuz olduğunu, “tumarhanelik” olmaktan endişe ettiğini, düşüncelerden kurtularak rint-meşrep yaşamayı arzu ettiğini anlıyoruz:

Tasası sana mı düştü ömrümün?
Ahirette günahımı senden mi soracaklar?
(...)
Arkadaş sözün kıyası;
Ya sen adam gibi oturursun,
Ya ben tumarhaneyi boylarım. (s. 29)

Sayar, şairler hakkındaki düşüncelerini de “Bir Evveli” adlı şiirinde dile getirmektedir:

Benden önce gelen şair
Üstüme dert yıkıp gitmiş
Penceresi bir sayısız
Yer yüzüne bakıp gitmiş,

Ezip günün çağında
Renk olup mısra bağında
Bir dert çile ırmağında
Selsel olup akıp gitmiş. (s. 224)

Düşünce aktarımına dayalı şiir türlerini de şöyle sıralayabiliriz: Doğacı, hikemî, mistik, ideolojik, öğretici v.s. (Çetin, 2003: 21-43) Bu beş çeşit düşünce şiirinin her birini Abbas Sayar’ın şiirlerinden örneklerde görelim:

a. Doğacı (Pastoral) şiir: Abbas Sayar’ın şiirinde tabiat en önemli ilham kaynağıdır, dersek abartmış olmayız. Yukarıda belirttiğimiz (Tablo: 2) 82 adet “gerçek yaşantı” şiirinin hemen çoğunda tabiat unsurları

kullanılmıştır. Yine aynı tabloda 20 kadar şiirin doğrudan tabiat kaynaklı olduğunu ve tabiatı ele aldığını belirttik. “Bir Yağmur Sonu Dünyası” adlı şiir, tabiatın güzellikleri ile insanların içindeki iyilik, güzellik ve sevgi duygularının ortaya çıkarılmaya çalışıldığı ve insanları kötülük ve günahlardan uzaklaştırma arzusu ifade ediliyor:

Bir boy yıkadı çamları yağmur
 Yel taradı saçlarını gelep gelep, tel tel
 Öptü domur domur ıslaklığı dal
 Dünyasında bir yağmur sonrasının.
 (...)
 Meşe gerindi, ahlat gerindi, gerindi alıç
 Oynaştı toprakla kökleri
 Bir serçe göründü adım boyu
 Paylaştılar serçeyi
 Kendi aralarında ağaçlar..
 Konuk etti ayaklarını
 Ağaçlardan biri serçenin
 Biri gövdesini, biri başını
 Öpüştüler koklaştılar seviştiler
 Sonra birleştirdiler
 Ayağı başı bedeni..
 (...)
 İnsancıklarım geldi aklıma
 Sevdiceğim geldi
 Su taşıdım çöllere tulum tulum
 Tohum tohum serptim yeşili dört bir yöne
 Öptüm alnını yiğitliğin
 Öptüm alnını iyiliğin
 Öptüm alnını sevgilimin
 Yaşamaya hak kazandı dünya... (s. 138)

b.Hikemî (felsefî) şiir: Sayar, bu türden şiirlerinde kâh hayatın anlamını ve sırlarını kâh da insanoğlunun sırlarını keşfetme çabasındadır. Bu türden 14 adet şiir tespit ettik (Tablo: 2). Bir örnek olmak üzere “Hayyam’a” adlı şiirini alalım:

Hayyam’a
 Bir elde kadeh olursa bir el boş kalmalı
 Düşüncede uyursak gönül sarhoş kalmalı
 Geride güne borcumuz yoksa; eğer
 Dünya buzlu cam gerisi gibi loş kalmalı (s. 216)

c. Mistik (tasavvufî) şiir: Sayar’ın köklerinde mutasavvıflar bulunması ve bu çevrede tasavvuf kültürü ile yetişmiş olmasının tesiriyle ve İstanbul Üniversitesinde aldığı edebiyat eğitiminin tesiriyle (Yardım,

2002: 58-64) tasavvufi şiirler oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Aslında hikemî şiirler de tasavvuf kaynağından gelmektedir, dersek yanlış olmaz. Sayar'ın tasavvufi mahiyetli 19 şiirini (Tablo: 2) tespit ettik. Bunlardan “Yunus’a” şiirinin iki dördlüğünü buraya alıyoruz:

Başın eğmiş sol yanına
Geçmiş –Allah deyu deyu-
Aşk şarabın yudum yudum,
İçmiş Allah deyu deyu.
(...)
Göç vakti gelmiş fenadan
Ecel emir olmuş Hüdâ'dan
Köprü olan şu dünyadan
Göçmüş Allah deyu deyu. (s. 17)

ç. Sosyal şiir: Büyük şehrin dertleri onu pek alâkadar etmez. O daha çok Anadolu insanının dertleriyle dertlenmiş, yer yer şiirlerinde onların derlerini anlatmıştır. Bilhassa fakirliklerini ve yöneticilerin onlara karşı duyarsızlıklarını dile getirmiştir. “O; Benim İşte” adlı şiirinde Anadolu köylüsünün çeşitli görüntülerini sunar:

Yarım çorap yarım çarık
Ayaklarda nasır yarık
Dam önünde ufak karık
O; benim işte.
(...)
Gelin yemenisinde pul
Bir köşede ağlayan dul
Ağalara azap ve kul
O; benim işte. (s. 116)

Sayar, insanlar arasındaki ideolojik kavgaların gereksizliği ve yanlışlığını eleştiren şiirler de yazmıştır. Bu onun ideolojik tavrı benimsemiştiği anlamına gelir. 1979 yılının terör ortamından etkilenilerek yazılmış “Evet” adlı şiir buna güzel bir örnektir:

Şahadet parmağıma baktım
Oynamıyor.
- Nasıl bununla tetik çekiyorlar, dedim.
Bir çiğdem kopardım
Çekilmiş kar altından
Gülümsedi toprak.. (s. 159)

d. Öğretici (didaktik) şiir: Öğretici niteliğini haiz bir tek şiir tespit edebildik. Ona (Bildiri) daha çok hikemî nitelikli didaktik rubâdîr, diyebiliriz:

Bir an kalsan bile dünyada yer edin
 Akli yaşantıya büyük rehber edin
 Kemâl zevâli mutlak yener, doğrudur
 Yeter ruha rütbe ver, nefsinin er edin (s. 217)

C. OLAY:

Şiirde tahkiyeye (anlatıya) yer yer değişik şekillerde rastlarız: Kimi şiirler vardır başlı başına bir hikâyedir (manzum hikâye). Kimileri bir hikâyenin ayrıntılarından arındırılmış şiire has lirik kısımları ile karşımızdadırlar. Kimilerinde ise söz arasında mitolojik ve tarihî olay ve şahsiyetlere atıf yoluyla sadece bir anekdot halinde anlatımı güçlendirmek için bahsedilir.

Abbas Sayar'ın şiirleri arasında daha çok ikinci tarz tahkiye esasına dayalı şiirlere rastlıyoruz. Bu şiirler de genellikle serbest tarzda söylenmiş ya toplumdan ya da tabiattan konusunu alan şiirlerdir. "Memed'in Ölümü" ölümü isimli şiirde Sayar, hasta delikanlı Memed'in kağına ile doktora götürülürken yolda ölümünü dramatize ederek bir ağıt havası içinde anlatmaktadır. Bu şiirden bir bölümü buraya alalım:

Bir yıldan uzun dakikalar
 Bir ömre sığmaz çile
 Damarlarında hastanın kan olup gidiyor.
 Öteden bir köylü ağlamaklı olmuş;
 Yazık diyor.
 Matem elbisesi giymiş gökler
 Kara yazılı Memedime ağlıyor,
 - Memedim Memedim diye,
 Feryada başlarken ana,
 Kimdir bilinmez bir garip kişi,
 Memedin çenesini bağlıyor.

Ne diyeyim yazısına
 Kim bakacak kuzusuna
 Mahşere dek deva olmaz
 Ciğerimin sızısına.
 Ne diyeceksin anam, ne diyeceksin?
 Kime ne dediğimiz var?
 Kimi kime şekva edeceksin? (s. 35-36)

Şair, "Kıtlık Yılı" isimli şiirinde kuraklığın sebep olduğu olumsuzluğu çok güzel anlatmakta:

Bulutlar
 Bırakıp yağmurluklarını kel tepelere

Uzaklaştılar.
Enginde ekinler mavi gökyüzüne
Bakakaldılar
Bir burgu daha saldı toprağa kök
Haber ulaştı toprağa
Nafile

Yapraklar bütün gece
El açtılar gökyüzüne.
Yer demir gök bakırdı
Bizden bu kadar deyip insan oğluna
Bir biri üstüne düştü başları. (s. 42)

Ç. VARLIK:

Bir şairin değerlendirmesi yapılırken şiirlerinde varlıklara bakışı, yaklaşım biçimi de değerlendirilmelidir. Sanatkârın varlığa yaklaşım biçimi dünya görüşüne göre değişir. Sayar'ın çocukluk ve gençlik yıllarında tasavvuf terbiyesi aldığı ve rint-meşreb bir hayat tarzını seçtiğini yukarıda belirtmiştik. Onun buradan kaynaklanan varlığa karşı son derece sevecen, hoşgörü ile yaklaştığını söyleyebiliriz. Sayar'ın şiirlerinden hareketle varlığa yaklaşım tarzlarını şöyle sıralayabiliriz:

a. Panteist (Tümtanrıci) yaklaşım: Sayar'ın bir kısım tasavvufî, hikemî tarzda yazılmış şiirlerinde bu tarz yaklaşımın izlerine rastlamaktayız. “Vahdet” adlı şiirinde bu yaklaşımı görüyoruz:

Her hücrede eşyada görünen ayet benim
Sabrın son noktasında devlet vilayet benim

Ağaçtaki daldaki vahdetteki sırda var
Şüpheye açık kapı ve de o şayet benim (s. 188)

b. Rindâne (Epikürcü) yaklaşım: Sayar'ın Hayyam-vâri söylemiş olduğu rubaîlerinde olsun, Orhan Veli tarzı ironik söyleyişlerinde olsun rindâne yaklaşımın güzel örneklerine rastlamaktayız. “Büyük Tehir” adlı şiir insana rintçe bakışı çok güzel yansıtır.

Dosttan ve sevgiden yoksun olanlar
Işıksız bir mavi karanlığındadır
Aşka ve insana sırt çevirenler
Kendi ayrılığındadır. (s. 218)

veya “Dair” adlı şiir maddeye değer vermeyen rintçe bir yaklaşımı ifade eder:

Kasapta hep sözler ete dair

Tevekkül ehlinde kismete dair
Döndüm, dolaştım dört bir yönü
Bir merhaba bile yok sohbete dair. (s. 218)

“Bol Keseden” isimli şiirinde zengin gönüllü bir rıntle karşılaşırız:

Bu dünya benim,
Otur oturabildiğin yerine (s. 94)

“Ebem Kuşağı” adlı şiirinde sınırsız bir sevgiyle karşılaşırız:

Bilmediklerimi seviyorum,
Görmediklerimi tanıyorum. (s. 94)

c. Alaycı (ironik) yaklaşım: Abbas Sayar'ın bir kısım şiirlerinde varlığa çocuksu bir duyarlılıkla yaklaştığını görmekteyiz. Bu şiirlerinde dert ve sıkıntıları alaya alan, saf, önyargısız bir tavır vardır. Başkalarının önemseydiği hiçbir şeyi önemsemeyen, çocukça alaya alan, soru soran bir yaklaşım biçimidir. Sayar'ın bu tarzda söylenmiş epeyce şiiri vardır. “A-varelik” adlı şiir bu yaklaşımın ifadesidir:

Yer yüzünü boyadım
Bir eksiği maşaallah (s. 93)

“İlgi Kesiş” adlı şiir de bu tarz söyleyişin güzel bir örneğidir:

Aklımı yitirdim
Bulan güle güle kullansın (s. 95)

ç. İlham kaynağı: Varlık, Sayar'ın özellikle tabiat konulu şiirlerinde ilham kaynağıdır. Burada varlıktan kastımız tabiat unsurlarıdır. Bil-hassa kozmik unsurlar ile toprağa ait unsurlar ilham kaynağıdır. “Bil-diri” adlı şiir bu bakımdan değişik bir söyleyişin örneğidir:

Pencere altında uyuyan ışık,
Kalk!
Uyart bütün gölgeleri
Pencere altında uyuyan ışık,
Kalk!
Bugün güneş izinli.. (s. 91)

“Umut Göğün Maviliğinde” adlı şiirde tabiat ilham kaynağıdır:

Sevgi bakışlarında bereket
Yaşamak gülüşlerinde gurur
Umut göğün maviliğinde,
Aç gözlerini.

Uzat ellerini içime
Yaşadığımızdan haberi olsun dünyanın
Umut göğün maviliğinde,

Aç gözlerini. (s. 56)

D. DUYGU (HİS) DÜNYASI:

Şiir söz konusu olunca hiç şüphe yok ki duygu (his) ilk akla gelen kavramdır. Abbas Sayar'ın şiirlerinde çok renkli bir duygu dünyası ile karşılaştık. Bunları “iyimser” ve “kötümser” duygular olmak üzere iki bölüme ayırarak inceledik. Varlık ve olaylar karşısında duyulan hayranlığın, şaşkınlığın neticesi olan “heyecan”ı da iyimser duygular içinde ele aldık:

a. İyimser (Yumuşak) duygular: Sayar'ın şiirlerinin bütününe rengini veren ana duygu özlem (hasret)'dir. Hangi duyguyu anlatırsa anlatsın temel (ana) duygunun özlem (hasret) olduğunu söyleyebiliriz: “Anne, evlât, sevgili, ülke, insanlık, Peygamber, Tanrı özlemi vs...”

Onun şiirlerinde yaşama sevinci, ümit, özlem, acıma, aşk, hayranlık, merak, sadakat, hoşgörü (iyi niyet), dostluk gibi duygulara sıkça rastlamaktayız. Bunları sırasıyla örneklendirelim:

1. Yaşama sevinci: “Deli Yeşil” adlı şiir yaşama sevincini çok güzel ifade etmektedir:

Bir an vardır gün boyunca
Görünmez büyük ince,
Zamanın nabzı atmaz olur
İnsanları sevince... (s. 94)

2. Ümit: “Umut Göğün Maviliğinde” şiirinde Sayar, barış, sevgi dolu bir dünya ümit etmektedir:

Bilmecemizi toprak çözmesin,
Ona bırakmıyalım yaşama arzumuzu
Umut göğün maviliğinde,
Aç gözlerini. (56)

3. Hasret (özlem): Sayar “Özlediklerim” adlı şiirinde “iyiye güzele duyduğu hasreti” şöyle dile getirmektedir:

Sanarım gökler çaldı içimden
İyiye, güzele duyduğum hasreti
Sanarım bu boşluk içinde özlediklerim.. (s. 50)

Sevgiliye duyulan özlemini de “Yönelti adlı şiirinde şöyle dile getirmektedir:

Gönül arar iken seni
Senlik yedi bende beni
Tahayyülde özleneni
Bulur, bulur, bulur diye.. (s. 75)

Oğlu Ahmet Güner sayar için yazmış olduğu “Güner’i Uğurlarken”

adlı şiirinde ona duyduğu özlemi şöyle anlatmaktadır:

Hüzün dolduruyor işte
Ayrılığın ağı tası
Senden bir ayrı yaşamak
Varlıkla yokluk ortası (s. 2004)

“Anneme” şiiri bizce Türk şiirinin anne özlemini ve anne sevgisini dile getiren en “güzel anne şiiri” olmaya aday bir şiirdir:

Kokladığım her çiçekte kokun var
Arı sensin, petek sensin, bal sensin
Kök ucundan, bir uç doruğa kadar
Ağaç sensin, yaprak sensin, dal sensin. (s. 183)

Yer yer Sayar'ın şiirlerinde sıra özlemine de rastlamaktayız:

Şu gurbet, şu hasret, şu içli akşam
Yaratır rûhumda alevli bir gam
Yâre yolladığım bir ufak selâm
İlgit ılgıt esen yele dokunur (s. 168)

Abbas Sayar'ın şiirlerinde pek açık ve seçik olarak geçmişe özlem (nostalji) duygusunu şöyle dile getirir:

Geçip gitmiş güzel eyyâm günün berbadı kalmış hep (s. 215)

4. Acıma duygusu: “Aklım Benim” adlı şiirde Anadolu'nun fakir köylüsünün yaşadığı zorlu hayattan dolayı onları düşünen ve onlara acıyan bir Abbas Sayar vardır:

Ne konak ne handa
Aklım benim
Bir köy kıyıcığında
Kıymık kıymık yaşayan
İnsanlarımda düşüncelerim.. (s. 152)

5. Aşk: Abbas Sayar'ın şiirlerinde aşkı çeşitli boyutlarıyla bulmak mümkündür. Abbas Sayar'ın 66 adet aşk temini işleyen şiirini tespit ettik. Bunlardan 33 tanesi sevgiliye hitap eden romantik aşk duygusunu işleyen şiirlerdir. Sizi beşerî aşktan İlahî aşka, şehvî aşktan romantik aşka doğru bir gezintiye çıkarmaktadır. Aşkı hafife alan yüzeysel bir aşk anlayışına rastlamadık. Sayar'ın aşkı ele alışı ve aşka yaklaşımı gâyet ciddi, hatta hayatının tek meşgâlesi ve gâyesidir, dersek yanlış olmaz.

“Üç renkli Dünya” adlı şiirinde onun şehvî duygularının izlerine rastlamaktayız:

Sevgilim!
Donuk bir yıldızda yazıldı bu mektup.
Bu akşam
Avucuna bir parça su koy

Ve uzat gökyüzüne elini

Deniz sanar, dünya sanar yıldızım seni
Ve birlikte ineriz
Öpülesice avuçlarına... (s. 63)

Onun romantik aşk duygusunu ortaya koyan “Çoban Armağanı” adlı şiirini örnek verelim:

Soğuk havalarda
Geliverince aklıma
Üşürsün diye
Seni düşünmüyorum. (s. 53)

Dini-tasavvufî duyguların dile getirildiği şiirlerinde “yüceltilmiş aşk”a rastlamaktayız. “Bahar’a Gazel”inde bu duyguyu ortaya koyar:

Birliğinde tek tek oldum yine döndüm benliğime
Seni sevmekle bulunmuş dünyada bir hüner var mı? (s. 123)

6. Hayranlık: Sayar’ın tabiata ve eşyaya bakışında yer yer heyecanla karışık bir “hayranlık” duygusu vardır. Şüphesiz bunun da temelinde mistik eğilim vardır. Bahar şarkısı şiirinin ilk dörtlüğünde bu duyguyu görebiliriz:

Bir sabah uyandım baktım ki toprak
Dallanı, dallanı, dallanı vermiş
Bir dünya gökte ki renge uyarak
Pullanı, pullanı, pullanı vermiş (s. 167)

7. Sadakat (bağlılık): Bu duygu bizce iyimser (yumuşak) duyguların en önemlilerinden olduğu gibi şiirde de en çok dile getirilen duygulardandır. Abbas Sayar, yer yer sevgilinin ve diğer insanların sadakatsizliğinden şikâyet ederken yer yer de kendi sadakatini ortaya koymaktadır. “Sözüm Söz” adlı şiirinde aşkta sadakatini veciz bir şekilde dile getirir:

Ecel otursa başucumda
Aşkını saklarım avucumda. (91)

8. Hoşgörü, dostluk, iyi niyet: Bu duygular da Abbas Sayar’da insanlara karşı beslediği iyimser duygular olarak sıkça karşımıza çıkmaktadır. “Ebem Kuşağı” adlı şiirinde sınırsız bir sevgi, hoşgörü ve iyi niyet ortaya koymuştur:

Bilmediklerimi seviyorum,
Görmediklerimi tanıyorum. (s. 94)

“Yanaşma Şiir”inde insan Abbas Sayar hoşgörünün zirvesinde Yunusça bir tavır ortaya koymaktadır:

Niyetim en güzeli sizler için
Niyetim arzularınız kadar.

Dövseniz, kovsanız, öldürseniz
Sizi sevdim insanlar... (s. 150)

b. Kötümser (karamsar) duygular: Abbas Sayar'ın şiirlerinde yer yer az da olsa kötümser (karamsar) duygulara rastlamaktayız. Bunları örneklerle sıralayalım:

1. Kötümser (Karamsar) duyguların dış dünyaya yansıtılması: Şair, “Kaybolan Sesler” adlı şiirinde içinde bulunduğu ruh halini dışa aktırdığını görüyoruz:

Mavi gökler ardında yeşil dilekler kaldı
Ufkumu alevliyor hayali inkisarlar
İç sahnemi seyreden sabır bile bunaldı
Ölüm çığıllıklarıyla tutuşurken hisarlar (s. 140)

2. Kaçış: Sayar'ın bazı şiirlerinde de yaşadığı ortamdan kaçma uzaklaşma duygusu içinde olduğunu görmekteyiz. “Tutku” adlı şiiri bu duyguyu ortaya koymaktadır:

Gemiler
Sığındırmayın beni bir limana
Alıp götürün
Sonu bulunmaz okyanuslara... (s. 151)

3. Gurbet duygusu: “Kilitleri Kırılmış Kapılar” adlı şiirde gariplik duygusu içinde acı çekmekte olan bir insanla karşılaşırız:

Üşüyorum,
Hasret ağır bastı üstüme
Oynuyor yerinden köşe taşlarım.
Öyle bir gariplik sardı ki yüreğimi
Dokunsalar boşanacak göz yaşlarım. (s. 58)

4. Yalnızlık duygusu: “Kır Kuyusunda Halkalar” adlı şiir yalnızlık duygusunu açıkça ifade etmektedir:

Yalnızlık düştü düşüncelerime..
Ümide, sevgiye, aşka dair. (s. 60)

Sayar, “İnceden İnceye” adlı şiirinde sonsuz bir yalnızlık duygusu içinde olduğunu anlatmaktadır:

Uçsuz bucaksız bir yalnızlık
Ve her şeyde sensizliğin kederi
Yağmur yağıyor inceden
Sabahtan beri.. (s. 67)

5. Kin/nefret/öfke: “Yitik” şiirinde sosyal bir eleştiri ile birlikte yönetici kesime yöneltmiş bir öfke vardır:

Öylesine, böylesine bakmadık
 Öyle baktırdılar, böyle baktırdılar
 Hayatı tutarken ellerimizle
 Bıraktırdılar... (S. 95)

Sayar, “Beddua” adlı altı bentlik uzun şiirinde öfke ve nefretini vefasız sevgiliye şu nakaratla yöneltmektedir:

Ey server-i İblis seni timsâl-i hıyânet
 Lânet seni sevmek gibi bir duyguya lânet (s. 127)

6. Güvensizlik: Sayar’ın sevgili ile ilgili en temel duygularından birisi güvensizliktir. Şiirlerinde baştan sona onun vefasızlığından bahsetmektedir. “Açılma Gönül” adlı şiirinde gönlüne seslenerek sevgiliye adanmamasını ihtar etmektedir:

Güzel havaya aldanıp,
 Açılma gönül açılma.
 Bir vefasız yare kanıp,
 Açılma gönül açılma. (s. 23)

İnsanlara güvensizlik de şu mısralarla dile getirilmektedir:

Bana bu insanları sormayın
 Hepsi bildikleri şarkılar peşindedir
 Hayatı bilmeyen kimse bilemez
 Hayat insan için endişededir. (s. 149)

7. Kırgınlık: Abbas Sayar’ın şiirinde öncelikle sevgiliye, sonra da bir kısım insanlara karşı bir kırgınlık duygusu içinde olduğunu söyleyebiliriz. “Güçendim” redifli “Gazel”inde bu kırgınlık duygusu çok açık olarak dile getirilmektedir:

Ömrümdeki her lahzaya her âna güçendim
 Bundan gerü ağyâr gibi ihvâna güçendim
 Sondur sözümüz gayrısı bizden yana boştur
 Cânımdaki candan özge cânâna güçendim. (s. 174)

8. İstrap/keder/acı: Abbas Sayar’ın en çok üzerinde durduğu karamsar duygulardan birisi bu duygudur. “Çok Gördü” adlı şiiri aşktan dolayı acı çeken insanın şiiridir:

Beni acılarım onun nesine
 Bakmadı kalbimin boğuk sesine;
 Ruhumun ateşli bir nefesine;
 Bakıp da yanmayı bana çok gördü. (s. 26)

“Kuyuma Düşen Taş” adlı şiirinde “iç acıları”ndan bahsetmektedir:

İç acılarıyla ördüğüm hırkanın,
 Söküldü kolları.
 Ve üç satırlık hikâyem

Kaldı yarım (s. 47)

9. İtilmişlik/terkedilmişlik: Kendini “Yılık Atrı” hissetmek (Yardım, 2002: 60) diyebileceğimiz romanına da konu olmuş bu duygu şiirlerinin çoğuna sinmiş durumdadır. “Bizim Şiir”de şiir anlayışını aktarırken bu duygusunu da dile getirir:

Dünya kalmış berbatlara
Çıktılar hep üst katlara
Bu kavganın feryatlara
Terk edilmiş teli bizim. (s. 80)

10. Çaresizlik/ümitsizlik/yenilmişlik: Sayar'ın şiirlerinde sevgili ve kaderden şikâyetle ilgili olarak üzerinde durduğu duygulardan birisi de çaresizlik/ümitsizlik duygusudur. “Aşık olduktan sonra” notuyla yayımladığı “İşte Böyle” adlı şiirinde çaresizlik duygusunu dile getirir:

Bir çıkmaza girdi yolum,
Bağlandı hem güçlü kolum,
Dut yedi de sustu dilim,
İşte böyle Mehmet ağa. (s. 25)

Sayar, umutsuzluğunu da “Hisse” adlı kısa şiirinde dile getirmektedir:

Gökyüzü bütün renkleri bölüşmüş
Umutsuz bir siyah düşmüş payıma... (s. 147)

Aşkın söz konusu olduğu bir kısım şiirlerinde sevgiliden vefasızlık görmüş; umutsuzluk ve yenilmişlik duygusu içinde bir Abbas Sayar'la karşılaşırız. “Bana Oldu” şiirinde şair bu hislerini dile getirmektedir:

Yarı kalan hikâyede
Olan bana oldu.
Benim aşkı çeken sade
Olan bana bana oldu. (s. 70)

11. İsyân: Sosyal tenkidin söz konusu olduğu yergi şiirlerinde bu duyguya rastlamaktayız. “İşte Böyle” adlı şiirde yanlış gidişe karşı bir isyan vardır:

Dünya evi kuvvetlinin
Bize burdan çık diyorlar
Yalan yanlış hayat gördük
Yeter, hatta çok diyorlar. (s. 111)

12. Bıkkınlık: Sayar, yer yer kendi beninden bıkip usanmışlık duygusu içindedir. “Dönük Sırt” adlı şiirinde beninden usandığını ifade etmektedir:

Usandım içimin insanından
Bir gün bir yerde rastlasam,

Merhabasız geçerim yanından... (s. 93)

13. Pişmanlık: Bazı şiirlerinde insanların dertleriyle ilgilenmediği için pişmanlık duygularını anlatmaktadır. Bunlardan “Hüküm-1” şiirinde insanlara seslenerek pişmanlığını dile getirir:

İçim nedametlerle dolu kardeşlerim
Rahatlık unutturdu sizi
Pul pul yaşlarımdaki dalga
Geç köpürttü içimdeki denizi (s. 144)

“Unuttuk” redifli Gazel’inde Tanrı’yı ve diğer manevî değerleri unutmaktan dolayı duyduğu pişmanlığı dile getirir:

Derbeder oldu bir baktık bütün ilmin sermayesi
Canımızda candan özge olan bir cânı unuttuk (s. 178)

E. GÖRÜNTÜ:

Şiirde ele alınması gereken unsurlardan biri de görüntüdür. Buna şiirdeki tasvir parçaları ve imajlar da diyebiliriz. Sayar’ın şiirlerinde çok çeşitli ve renkli görüntülerle karşılaşırız. Bunları örneklerle sıralayalım:

a. Nesnel (objektif) görüntü: Daha çok Parnas şiirinde karşılaşılan objektif tasvire dayalı görüntüdür. Manzum hikâyelerde daha çok görülür. Meselâ “Memed’in Ölümü” (s. 33) adlı şiirde bir annenin kağı üzerinde hasta oğlunu doktora götürüşü nakledilir. Böylesi bir konu, şairi duygusal davranmaya iter. Fakat bazı tabiat şiirlerinde olduğu gibi yer yer tasvir yapacağı zaman, sadece görüneni nakleder:

Yorganı bir daha çeker başına
Döner sonra sağ yanına yeniden
Bir daha mırıldanır dudağı
Düşüncede güzelleşir geceler. (s. 139)

b. Öznel (subjektif) görüntü, iki şekilde karşımıza çıkmaktadır:

1. Resim şiir (pitoresk şiir): Varlığa ve tabiata soyut ilâveler yapılarak elde edilen görüntüdür: Sayar’ın bir kısım tabiattan hareketle yazmış olduğu şiirlerinde sıkça rastlanan bir görüntü şeklidir. “Boğaz Köprüsü” şiiri böyle bir görüntü arz etmektedir:

Marmara denizi Boğaz avucu,
Sahiller ki Türk cennetinin ucu,
Sevgimizin, aşkımızın sonucu
Yakalar arası bel oldun Köprü. (s. 207)

2. Hayalî görüntü: Sayar'ın şiirleri arasında yer yer hayale dayalı görüntüler de bulunmaktadır. “Avucumdaki Dünya” şiirinde hayal âlemi-ne ait bir görüntü vardır:

Şimdi bulutların ötesinde rüzgâr
Kopuk bir kanadı kovalıyor.
Deniz; bir körpe balığın karnında
Uykuya dalıyor. (s. 68)

c. Hareketli (sinematografik) görüntü: Abbas Sayar'ın şiirinde yoğun olarak rastlanan görüntü şeklidir. Tabiatı anlatırken kamera gezdirir gibi bir anlatımı vardır. “Bir Yağmur Sonu Dünyası” adlı şiir hareket kabiliyeti olmayan varlıkları dahi hareket halinde göstermektedir:

Meşe gerindi, ahlat gerindi, gerindi alıç
Oynaştı toprakla kökleri
Bir serçe göründü adım boyu
Paylaştılar serçeyi
Kendi aralarında ağaçlar..
Konuk etti ayaklarını
Ağaçlardan biri serçenin
Biri gövdesini, biri başını
Öpüştüler koklaştılar seviştiler
Sonra birleştirdiler
Ayağı başı bedeni.. (s. 138)

ç. Soyut (mücerret) görüntü (imge/imaj): Çeşitle edebî sanatlar vasıtasıyla ortaya konulan soyut görüntülerdir. Kişileştirmeye ve benzetmeye dayalı soyut görüntüler oldukça fazla yer tutmakta. “Zaman” adlı şiirde kişileştirme yoluyla zaman bir kadehten bir şeyler içmektedir. Bu soyut bir görüntüdür:

Uçmakta kuşlar
Geçmekte zaman
Kadeh tutmuşlar
İçmekte zaman (s. 20)

“Özlediklerim” şiirinde kişileştirme yoluyla gökyüzüne hırsızlık isnat edilmiş ve böylece bir “hırsız gökyüzü” imajı elde edilmiş:

Sanarım gökler çaldı içimden
İyiye, güzele duyduğum hasreti (s. 50)

“Kör Döğüşü” adlı şiirde, insanlara sürekli yapılan kötü muamele “akşam azığı”na, hayatın akışı ve zamanın geçişi bir parça karın avuçta erimesine benzetilerek soyut bir görüntü elde edilmiş:

Bu sille, bu tekme, bu tokat neden;
Akşam azığı gibi başucumuzda.
Hayat bir parça kar gibi erir gider;

Avucumuzda. (s. 38)

“Bana Oldu” şiirinde mürsel mecaz yoluyla gece uykusu kaçmış huzursuz insan imajı ortaya konmuş:

Sonu gelmez düşüncenin
Uykusu kaçtı gecenin. (s. 70)

Sayar, “Toprağın İniltisi” şiirinde “temsili istiare” (sembol/allegori) yoluyla kendisini Anadolu insanının sembolü olarak ele alıp (ben=Anadolu) dünden bugüne yaşadığı acıları “cefakâr ve fedâkâr bir insan” imajı şeklinde ortaya koymaktadır:

Bozkır uzar gider göz aydınlığınızda
Bir ağaç bulursanız canla baş üstü
Ben toprağım, bozkırın anası
Ben toprağım, Anadolu'nun yorgun yüzüyüm
Gök ne verdiyse paylaştırdım size
Kırış kırış oldu her bir yönüm. (s. 131)

d. Portre : Abbas Sayar birkaç “ben” şiirinde kendi portresini ortaya koymuştur. “Kilitleri Kırılmış Kapılar” şiirinde “ağlamak üzere olan bir insan” görüntüsü vermektedir:

Üşütüyor yalnızlık içimi,
Oynuyor yerinden köşe taşlarım
Öyle bir gariplik sardı ki yüreğimi
Dokunsalar boşanacak göz yaşlarım. (s. 58)

F. ANLAM:

Şiir sanatıyla ilgili en önemli tartışma konularından biri de anlam problemidir. Acaba şiirde anlam açık mı olmalıdır yoksa kapalı mı? Bu sanatkârın ve dönemin sanat anlayışı ve zevkine göre değişiklik göstermiştir. Kimi zaman anlam ön plana çıkmış, kimi zaman da geriye itilmiştir. Bizim edebiyatımızda **Sebk-i Hindî Üslûbu mensupları, Edebiyat-ı Cedide mensupları, İkinci Yeni mensupları** anlaşılmazlıkla suçlanmışlardır. Anlamı ön plana çıkaranlar tabiatıyla anlaşılma endişesi içinde olup bir şeyler öğretmek ve angaje etmek için okuru önemserken (sosyal faydacı anlayış), diğerleri okuru ve çevreyi hiçe sayacak kadar ileri gitmişlerdir.

Sayar'ın şiirinde anlam her iki grupta belirttiğimiz özellikleri de taşımaz. Ne anlamın öne çıktığı sloganda kalan ve dava emrinde bir şiir ne de anlam kapalılığını, hatta anlamsızlığı yeğleyen İkinci Yeni şiirine benzemektedir. Onun şiirlerinde Türk Halk Şiiri, Divan Şiiri Cumhuriyet'in ilk dönem şiiri (1920-1940) ve Garip Şiiri'nden hem biçim hem de öz bakımından izler vardır. Fakat Sayar'ın şiirlerini anlamak için büyük bir

hazırlığa gerek yoktur. Bu şiirleri, anlaşılır kelimelerden kurulu mecazlar sistemini çözen herkes rahatlıkla anlayabilir. Ancak tasavvufi konulu şiirlerini anlamak için biraz tasavvuf ve terimlerini, Divan Şiiri tarzında yazdığı şiirlerini anlamak için de biraz Divan şiiri kültürü ve zevkini bilmek gerekir.

Şiirde anlam meselesi üzerinde dururken ele alınması gereken bir başka husus da şairin şiirinde kullandığı anlam çoğaltma yollarının tespit edilmesi ve metinlerarası ilişkiler açısından şiirlerin arz ettiği manzardır. Şimdi Sayar'ın şiirlerini bu iki açıdan ele alalım:

a. Kullanılan anlam çoğaltma yolları: Sözün birden çok manaya gelecek şekilde kullanılmasının birkaç yolu vardır. Şairler anlam çoğaltmak için kelimeleri anlamlı parçalara bölerek kullanmak; noktalama işaretlerinden yararlanmak; tevriye, istihdam, iham-ı tenasüp gibi sanatlar yoluyla kelimeleri çok anlamlı kullanmak gibi yollara başvururlar. Sayar'ın şiirleri içinde, daha çok Divan Şiiri tarzında yazdığı şiirlerinde, tevriye ve benzeri sanatlar yoluyla anlam çoğaltmalarına rastladık:

“Çıkasıca Gözüm” adlı şiirinde “kara” kelimesini şair böyle kullanmaktadır:

Seni çıkasıca gözüm
Nerden gördün o güzeli
Kara bakasıca gözüm
Nerden gördün o güzeli (s. 54)

“Bulamaçlı Gecesi” adlı şiirin “İki yıldız oynuyor Samanyolu'nda” (s. 136) mısraında “oynuyor” kelimesinde de böyle bir anlam özelliği vardır.

Bir gazelinde “yana” kelimesi yine tevriyeli kullanılmaktadır:

Ağyar ile hem bezm olalı mesrûr müteselli
Neyzenleri bizden yana mihmana gücendim (s. 174)

Yine bir gazelinde “yâre” kelimesi tevriyeli kullanılmıştır:

Âlem-i manâda meh var amma bir mehpâre yok
Derd-i aşktan eşhedü der çâresiz bir yâre yok (s. 175)

“Uyan Dalım” adlı şiirinin “Bahar oldu uyan dalım” (s. 73) nakaratındaki “dal” kelimesi birden fazla anlama gelecek şekilde kullanılmıştır.

Yine “Kır Kuyusunda Halkalar” adlı şiirde birkaç yerde tekrarlanan “Gözyaşlarım; kır kuyusunda halkalar” mısraındaki “halkalar” kelimesi çok anlamlı bir şekilde kullanılmaktadır.

“Efendime Gazel” şiirinde de “kayıt” kelimesi yine birçok anlama gelecek şekilde kullanılmıştır:

Çekme kaydın dünyadan, ey dost dediğim Nail

İdrak gibi bin deva, bin dost lokman bulunur. (s. 189)

b. Metinlerarası ilişkiler açısından: Sayar'ın şiirleri bu açıdan oldukça renkli şiirlerdir. Değişik sanatkârlar ve metinlerinden değişik boyutlarda etkilenmiş bir şâirdir. Aşağıda bunlarda sırasıyla kısaca bahsedeceğiz:

1. Metin ekleme: Buna “alıntı”, “tazmin” veya “iktibas” adı da verilir. Tam veya yarım (nakıs) bir şekilde yapılabilir. Ayrıca irsâl-i mesel (örnek getirme) şeklinde yapılabilir. Yani ayet, hadis veya atasözünü örnek olması için kullanmaktır. Buna göre sırayla Sayar'da rastladığımız örnekleri ele alalım:

Sayar, ilk kitabı ‘Gönül Sandalı’nın “Yunus’a” adlı ilk şiirinde Aşık Yunus’a ait meşhur,

“Şol Cennet’ün ırmakları akar Allah diyü diyü”

Çıkmış İslâm Bülbülleri öter Allah diyü diyü (Timurtaş,

1986: 254)

diye başlayan ilahisine açık benzerlikle “yarım” veya “nâkıs” iktibas diyebileceğimiz bir yola başvurmuş:

Başın eğmiş sol yanına

Geçmiş – Allah deyu deyu-

Aşk şarabın yudum yudum

İçmiş Allah deyu deyu (s. 17)

Sayar, Tahtirevalli şiirinde Orhan Veli Kanık’ın “İstanbul Türküsü” şiirinden (Kanık, 2003: 74) iki mısrayı alıp, “İstanbul” kelimesi yerine “Beyoğlu” kelimesini koyarak, şiirine monte etmiş:

Yüksek kaldırım mı yüksek

Yoksa ben mi

Şimdi bilmiyorum bunu?

“Beyoğlu’nun orta yeri sinema

Garipliğim mahzunluğum duyurmayın anama”

Yozgat’ın ortası saat kulesi

Bilesi de benim derdim bilesi

Ben olmuşum Çırçır pınar lülesi

Helke, testi ne var ise doldurun

Ziya’m yaşasın da beni öldürün.. (s. 142)

Yine Orhan Veli’nin mısralarının altına yukarıda italik olarak belirtilen beş mısra eklemiştir. Bu beş mısra, tıpkı Orhan Veli’nin halk türkülerinden yararlanma yöntemine benzer şekilde içerik örtüşmesi yoluyla bir halk türküsünden yararlanıyor. Bunu Faruk Nafiz Çamlıbel’in “Han Duvarları” şiirinin birkaç yerine bir koşma yerleştirmesine benzetebiliriz. Bu beş mısra Yozgat yöresinin “Çamlığın başında tüter bir tütün” mısraı ile

başlayan ve yöre halkının “Ziya'nın Türküsü” diye adlandırdığı meşhur ağıt-türkünün Abbas Sayar'a ait versiyonu gibidir. Bu benzerliğin görülmesi için bu ağıtın ilk dördlüğünü ve nakaratını buraya alalım:

Çamlığın başında tüter bir tütün
Acı görmeyenin yüreği bütün
Ziya'nın atını pazara tutun
Gelen geçen Ziyam ölmüş desinler.

At üstünde Kuşlar gibi dönen yar
Kendi gidip ahbabları kalan yar (Kaya, 1999: 312)

Abbas Sayar'ın şiirinde Aşık Veysel tesiri açıktır. Aşık Veysel'in “Uzun İnce Bir Yoldayım” adlı şiiriden hareketle Veysel'e seslenmektedir.

Veysel ince uzun yolda geçmişten geleceğe
O yolları tüketecek dizde tâkatım kalmadı (s. 176)

“Bu Yol” adlı şiirinde de benzer bir şekilde yine Veysel'in Uzun ince bir yoldayım” mısramını nâkıs olarak iktibâs ediyor:

İnceliği, uzunluğu
Düzde yordu bu yol beni (s. 209)
Sayar, “Dostlara Selâm” şiirinde Köroğlu'nun,
Benden selâm olsun Bolu Beyine
Çıkıp şu dağlara yaslanmalıdır (Dilçin, 1997: 341)

diye başlayan koşmasındaki seslenişle “Dostlara Selam” adlı şiirdeki sesleniş çok yakın bir benzerlik arz etmekte:

“Benden selâm olsun” gamlı dostlara
Vakti geldi, gelsin gam bölüşelim (s. 220)

Ayrıca, Köroğlu'nun aynı dördlüğünü Orhan Veli Kanık'ın da “Yol Türküleri” (Kanık, 2003: 86)'inde tamamını hiç değiştirmeden alıp kullandığını burada belirtmeliyiz⁴.

Sayar, “Kavşak” adlı şiirinde bir de “telmi” (mülemma) sanatı kullanmış. Yani yabancı bir dile ait ibareyi alıp şiirine yerleştirmiş:

“Sen “*menem, digernist*”⁵ de va'za koy merhameti” (s. 201)

⁴ Ahmet Hamdi Tanpınar'ın da “Selâm Olsun” adlı şiirinde de benzer bir söyleyiş vardır:

Selâm olsun, bizden güzel dünyaya
Bahçelerde hâlâ güller açar mı
Selâm olsun sonsuz güneşe, aya
Işıklar gölgeler suda oynar mı (Tanpınar, 2003: 30)

⁵ Bu Farsça ibarenin anlamı “Ben varım, başkası yoktur.” demektir. (R.K)

Bazı şiirlerinde anonim mahsûllerden (türkü, mani) alınma ifadelere rastlamaktayız:

“Ben Feleğe neyledim?” (s. 39)

“Bu dünya bir penceredir.” (s. 192)

Metinlerarasılık söz konusu olunca sözü kuvvetlendirmek gayesiyle metin içinde atasözü ya da vecizeler kullanma sanatı olan “İrsâl-i mesel” sanatı da önemli bir yere sahiptir. Abbas Sayar’ın da atasözlerini ve halk deyimlerini daha çok “nâkıs iktibas” diyebileceğimiz tarzda kullanarak ortaya koyduğu birkaç şiiri var. “Kavşak”, “Tekmil” ve “Gidişat” adlı şiirlerinde hemen her mısra atasözü, vecize yolunda söylenmiştir:

“Cüzdan para dolunca dünkü uşak bey olur” (s. 201)

“Kör de bulur Avanos’u desti çanak kırığından” (s. 201)

“Her tencere kapalı bilmez kimse ne pişer” (s. 201)

“Dünya yolu herkesin kör topal dağlar aşar” (s. 201)

“Bulut tutmak isteyen görür kara toprağı” (s. 201)

“Kimse üzüm toplamaz domates karığından” (s. 201)

“Çuvala mızrak koyduk o da çuvalı deldi” (s. 205)

“Çamura battı kağı yol gösteren çoğalır” (s. 205)

“Bir insan bir insanı kendisi gibi tanır” (s. 205)

“El elin ölüsüne hep dın dın diye ağlar” (s. 208)

2. Telmih/atıf/gönderme: Şair, bu yolla duygu ve düşüncelerini daha iyi ifade etme imkânını yakalar. Sayar’ın şiirlerinde rastladığımız başlıca telmih veya atıf yapılan kişi, olay, kurum v.b.’nin adlarını ve sayfa numaralarını verip geçeceğiz:

“Dertli, Zihni, Garip, Emrah” (s. 21), “Bekri” (s. 24), “Haydarpaşa (Garı) (s. 55) “Mevlâna, Horasan, Tebriz” (s. 77), “Şeytan, İblis” (s. 85, 127), “Kızılırmak” (s. 93), “İstanbul Boğazı” (s. 129, 207), “Eti, Frig, Roma” (s. 131, 134, 202), “Haçlı Seferleri, Selçuklu, Osmanlı, Sonra Siz (Cumhuriyet)” (s. 132), “İrlandalı” (Terör) (s. 134), “Bülbül-Gül” (s. 169, 176, 190), “Lebbeyk” (s. 188), “Lokman” (s. 189), “Kerem-Aslı” (s. 191), “Ferhat” (s. 192), “İsa, Musa” (s. 193), “Mecnun-Leyla” (s. 194, 213, 221, 224), “Levh-i Mahfuz (s. 194), “Kemer Sıkma” (Politikası) (s. 198), “Moda” (Sempti) (s. 202), “Beyazıt, Fatih, Hisarlar” (s. 207), “Devir Nazariyesi” (s. 214), “Hayyam” (s. 216), “Epikür” (s. 216), “Hz. Muhammed” (s. 216) vs...

3. İçerik örtüşmesi: Buna “tekarüb” (anlamca yakınlık) de denir. Bir eser daha önce ortaya konmuş bir eserle içerik yönünden çok benzeşebilir. Bunun birkaç şekli vardır. Taklit yoluyla olabilir, etkisinde kalınarak aynı konuda farklı bir eser ortaya konulabilir (nazireler gibi) veya

birbirinden etkilenmesi imkânsız iki ya da daha fazla sanatkârın eserlerinin tevâfuk yoluyla (tesadüfen) benzeşmesi mümkün olabilir. Sayar, kendinden önceki ustalardan ve dönemindeki kimi şairlerden az veya çok etkilenmiştir. Bunların belirgin olan birkaçını görelim:

Önce Sayar'ın yapmış olduğu nazireleri ele alalım. Sayar'ın Niyâzî-i Mısrî ve Kuşadalı İbrahim Halvetî'ye birer gazel naziresi bulunmaktadır. Miyâzî-i Mısrî'nin,

Zât-ı Hak'da mahrem-i irfân olan anlar bizi
İlm-i sırda bahr-i bî-pâyân olan anlar bizi (Uçman, 1987: 69)

diye başlayan gazeline nazire olarak yazdığı “Niyâzî-i Mısrî'yi Tanzir” adlı şiirinin ilk beyti şöyle:

Varlığında var edip cân olan anlar bizi,
Benliğinden el çekip virân olan anlar bizi. (s. 214)

Yine Halvetî şeyhlerinden Kuşadalı İbrahim Halvetî'nin

Vech-i yâre dûtş olan âlemde seyrân istemez

Cânını cânâne teslim eyleyen cân istemez (Bursalı Mehmed Tâhir, 2000: 151-152) diye başlayan gazeline yazdığı “Kuşadalı İbrahim Efendi'yi Tanzir” adlı naziresinin ilk beyti de şöyle:

Aşkî canda bulan özge gayri irfân istemez
Pâdişâh-ı âlem olsa anı mihmân istemez (s. 213)

Nedim'in meşhûr,

Murâdın anlarınız ol gamzenin iz'ânımız vardır

Belî söz bilmeziz ammâ biraz irfânımız vardır (Kutkan, 1981: 69) diye başlayan gazeline bir naziresi vardır. Bu gazelin başlığında Nedim'in gazeline nazire olduğu söylenirse de onun meşhur gazelinin ilk beytini hemen hatırlıyoruz:

Bazar-ı dehrde geçmez ilmimiz irfanımız vardır
Cefaya derde katlanmış garip bir cânımız vardır (s. 173)

Şairin “Memed'in Ölümü” şiirinin Attila İlhan'ın “Cebbaroğlu Mehmed” adlı şiirine hem şekil hem de muhtevaca benzerliğinden “şekil” bölümünde bahsettiğimiz için bir daha burada tekrar etmeyi gereksiz buluyoruz.

Necip Fazıl'ın “Kaldırımlar 1” adlı şiirinin son dördüğündeki “Alsa buz gibi taşlar alnımdan bu ateşi” (Kısakürek, 1985: 156) mısraı ile Sayar'ın “Çare” adlı şiirinin son mısraı arasındaki benzerlik hem içerik örtüşmesi hem de söyleyiş açısından oldukça belirgin durumda:

Baş ağrımı toprak alır çaresiz (s. 172)

Sayar'ın “Umut Göğün Maviliğinde” adlı şiirinde, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın “Mavi, Maviydi Gökyüzü” adlı şiirinde “göğün maviliği”nden “umut kaynağı” olarak bahsetmeleri ve benzer ifadeleri kullan-

maları yanında, iki şiirde de sevgiliye hitap söz konusudur. Bu bakımlardan aralarında içerik örtüşmesi gördük. İlk dörtlükleri aşağıya alıyoruz:

Mavi, maviydi gök yüzü
Bulutlar beyaz, beyazdı
Dalgaların üzüntüsü
Söyleyin ne garip yazdı... (Tanpınar, 2003: 64)

Bilmecemizi toprak çözmesin,
Ona bırakmıyalım yaşama arzumuzu
Umut göğün maviliğinde,
Aç gözlerini. (s. 56)

Görülüyor ki Sayar'ın şiiri; gerek klasik, gerek halk ve gerekse çağdaş Türk şiiri ile sıkı ilişkiler içindedir. Yani Sayar, çeşitli kaynak ve kültürlerden beslenmesini bilen bir şairdir

III. AHENK UNSURLARI

A. VEZİN (ÖLÇÜ):

Abbas Sayar'ın şiirleri vezin (ölçü) yönünden de çeşitlilik arz etmektedir. Sayar hece, aruz ve serbest vezin olmak üzere üç vezinle de şiirler kaleme almış bir şairdir. Her üç vezinle de başarılı örneklere rastladık. Bu örneklere geçmeden önce bütün şiirlerin vezinlere göre dağılımını bir tablo ile göstermekte yarar görüyoruz:

Tablo: 4

Kitabın Adı	Hece Ölçüsü ile Olanlar	Aruz Ölçüsü ile Olanlar	Serbest Ölçü ile Olanlar	Toplam
Gönül Sandalı	9	-	5	14
Sere Serpe	-	-	11	11
Neco'ya Mektuplar	2	-	14	16
Gibi	14	-	-	14
Şey	-	-	26	26
Esinti	9	-	1	10
Boşluğa Takılan Ses	16	4	47	67
Kitaplaşmamış Şiirler	28	4	14	46
Toplam	78	8	118	204

Bu tabloya göre şairin 118 adet şiirde serbest vezni, 78 adet şiirde hece ölçüsünü kullandığını görüyoruz. Bu ölçüleri ne tarzda ve ne derece

başarılı kullandığını örneklerle görelim:

1. Hece ölçüsü ile yazılmış olan şiirler: Sayar'ın hece ölçüsü ile yazdığı şiirlerinde daha çok 8, 11 ve 14'lü kalıpları tercih ettiğini aşağıda sayılarla görebiliriz:

- a. 8'li kalıp ile olanlar: 42 adet şiir,
- b. 11'li kalıp ile olanlar: 17 adet şiir,
- c. 14'lü kalıpla olanlar: 9 adet şiir,
- d. Diğer kalıplar ile olanlar 10 adet şiir.

Bu durum bize 42/78 gibi yüksek bir oranda hareketli, kısa ve eksilteli anlatıma daha elverişli duraksız da kullanılabilen 8'li kalıbı daha çok tercih ettiğini göstermektedir. “Göründün de” şiirindeki dörtlüklerden biri üzerinde bu kalıbı nasıl kullandığını görelim:

Kuru taş a renk yürüdü (4+4)
 İpek kurdunu aradı (Duraksız)
 Denizde sular çürüdü (Duraksız)
 Görünmedin, görünmedin (4+4) (s. 76)

Sayar, 11'li kalıbı daha çok 4+4+3 şeklinde duraklandırarak kullanmışlardır:

Tellerine dokununca tezene, (4+4+3)
 Hem dert olur gurbet eli gezene, (4+4+3)
 Rastlamadım bilmeceni çözene, (4+4+3)

Benim içli, dertli, garip bağlamam, (4+4+3)
 Gurbet elde, sen var iken ağlamam, (4+4+3) (s. 21)

Hecenin 7+7=14'lü kalıbıyla yazılmış güzel örneklere de rastlamak-tayız. Buraya “Kaybolan Sesler” adlı şiirden bir dörtlük alalım:

Gurbet gecelerinden sabaha taşan uyku (7+7)
 Kül rengi bulutların hülyasına karıştı (7+7)
 Zulmetin pençesinden kurtuluş değil bu (7+7)
 Zulmün ortaklarına biraz da yalvarıştı. (7+7) (s. 140)

2. Aruz ölçüsüyle yazılmış olan şiirler: Aruzla yazılmış bütün içinde çok az denecek 8 adet şiir tespit ettik (Tablo: 4). Abbas Sayar'ın aruzla yazdığı şiirinde oldukça başarılı ve ahenkli söyleyişlere ulaştığını değişik şiirlerinden aldığımız aşağıdaki örneklerde görebiliriz:

Ey server-i İblis seni timsâl-i hıyânet
 Lânet seni sevmek gibi bir duyguya lânet (s. 127)

Vezin: mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûlün

Âlem-i manâda meh var amma bir mehpâre yok
Derd-i aşktan eşhedü der çâresiz bir yâre yok (s. 175)

Vezin: fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

Geçip gitmiş güzel eyyâm günün berbâdı kalmış hep
Meserretle geçen ömrün hayâl-i yâdı kalmış hep
Gülistân-ı çemenzârı ye'se gark eylemiş gerdün
Baharın, goncanın, aşkın, sefânın âdı kalmış hep. (s. 215)

Vezin: mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

3. Serbest ölçü ile yazılmış olan şiirler: Yukarıda Abbas Sayar'ın en çok serbest vezni tercih ettiğini söylemiştik. Ama şunu da belirtelim ki serbest ölçü ile yazdığı şiirleri çoğunlukla birkaç mısralık kısa şiirlerdir. Oysa hece ve aruz ile olanlar hacimli şiirler oldukları için kitapta onlar daha çok yer kaplamaktadırlar. Bizde nedense "serbest ölçü" ölçüsüzlük gibi algılanır. Oysa serbest ölçüde, mısralar ses bakımından eşit olmakla birlikte kelimelerin özel istifinden ve duraklamalardan ortaya çıkan daha hareketli bir âhenk vardır. Sanatkârlar eşit uzunlukta mısranın getirdiği monotonluğu kırmak, vezin ve kafiye disiplininden kurtulmak isteği ile bu yola baş vurmuşlardır. Sayar'ın şiirleri aruza ve heceye hâkimiyetinden olsa gerek âhenk bakımından oldukça başarılı şiirler. Biz onun bu tarz şiirlerinde ahengi kısa, orta ve uzun mısraların dönüşümlü tekrarında aradığı kanaatini taşıyoruz. "Yâri Bîvefadandır" adlı şiiri buna örnek olabilir:

Lâfım sözüm yok sana dünya
İstediğin gibi dön!
Mevsimin burcu burcu gelsin
Kuş cıvıl cıvıl
İstersen kar kar yığıl üstüme
Lâhavle demem
Ama şu insanlarına, şu insanlarına
Açsam ağzımı yumsam gözümü... (s. 154)

Sayar'ın "Elbet Bir Gün" adlı iki mısralık kısa şiirinde ki söyleyiş heceden gelen bir söyleyiştir:

Bir sabah olacak
Sabaha karşı. (s. 93)

Bu mısralar adeta 6+5 duraklı 11'li hece ölçüsü ile yazılmış tek mısranın ikiye bölünmüş şekli gibi söylendiği intibaini veriyor. Sayar'ın buna benzer söyleyişleri oldukça fazla.

Sayar'ın serbest ölçülü şiirlerinde tek heceli mısralar olduğu gibi en fazla 15-16 heceli mısralar bulunmaktadır. Onun şiirlerinde nesri andıran

çok uzun mısralara rastlamıyoruz. Bu tarzda yazılmış şiirlerinde 7-8 heceli mısralar çoğunluğu teşkil etmektedir. “Bildiri” adlı şiiri buna örnek verebiliriz:

Pencere altında uyuyan ışık,
Kalk!
Uyart bütün gölgeleri
Pencere altında uyuyan ışık,
Kalk!
Bugün güneş izinli.. (s. 91)

Şunu da belirtelim: Abbas Sayar, serbest ölçülü şiirlerinde duygu ve düşünce bakımından daha bir rahat, tabii görünmek yanında, bu şiirlerinde daha etkili, çarpıcı ifadeler kullanmak ve orijinal söyleyişler yakalamak gayreti içinde olduğu gibi bir his uyandırıyor. Oysa hece ve aruzla yazılmış şiirlerinde bu gayret ve çaba hiss olunmuyor.

Bizce Sayar'ın başarılı şiirlerini 8'li ve 11'li hece ölçüsü ile ve kısa hacimli serbest şiirlerinde aramak gerekir. Aruzla olanlara yeni ve orijinal bir kisve giydirdiğini söyleyemeyiz. Eskinin rüzgârını daha yeni ve anlaşılır bir dille estirmekten öte bir yeniliğini göremedik. Oysa şu iki mısralık kısa “Sözüm Söz” adlı serbest şiiri bizce Sayar'ı iyi şair yapacak büyüklükte bir şiir:

Ecel otursa başucumda
Aşkını saklarım avucumda. (s. 91)

B. SES TEKRARLARI:

1. Kafiye ve ek halinde redif: Abbas Sayar'ın şiirlerinde öne çıkan, sırtan, sırf kafiye olsun diye şiire girmiş kafiye kelimelerine rastlamadık. Hece ve aruzla kaleme alınan şiirlerde tabiatıyla kafiye kullanılmış. Serbest tarzda yazılmış şiirlerinin bazılarında da düzenli olmasa da kafiye bulunmaktadır. Şekil bölümünde mısra düzeni ve kafiye örgüsü üzerinde durulduğu için burada tekrar etmeyeceğiz. Kullandığı kafiye çeşitlerine birkaç örnek verip geçeceğiz:

Sayar, hece ile yazdığı şiirlerinde tek ünsüz benzeşmesi halindeki yarım kafiyeleri daha çok kullanıyor. Tam ve zengin kafiyeler çok nadir kullanılmış. Aşağıdaki örnekte “z” sesi yarım kafiye “lere” sesleri ise ek halinde rediftir:

Aldanma tatlı sözlere
sapma çıkılmaz izlere
Riyâkâr, sahte yüzlere, (s. 23)

Şu örnekte de “ce” sesleri tam kafiye “nin” sesleri ek halinde redif teşkil ediyor:

Sonu gelmez düşüncenin
Uykusu taçtı gecenin

Cevabı yok bilmecenin (s. 70)

Aşağıdaki örnekte de “i/üreğ” sesleri zengin kafiye, “imiz” sesleri ise redif teşkil etmektedir:

Yapı tutar direğimiz
Harklar açar küreğimiz
Aşka bağlı yüreğimiz (s. 108)

Sayar, “tunç kafiye”yi çok sık kullanmaktadır. “İşte Böyle” şiirinde “elek” sesleri ile tunç kafiye yaptığını görüyoruz:

Dünya olmuş ince elek,
Evvel düşüyor civelek
Hükümünü işliyor felek (s. 86)

Serbest vezinle yazmış olduğu bir kısım şiirlerinde kafiyelerin düzenli sıralandığını görüyoruz. “O; Benim İşte” adlı şiirinde kafiyeyi düzenli bir şekilde kullanıyor. İlk üç mısralar birbiriyle kafiyeli, dördüncü mısralar nakarat:

Yarım çorap yarım çarık
Ayaklarda nasır yarık
Dam önünde ufak karık
O; benim işte. (s. 116)

Sayar’ın serbest ölçü ile yazdığı şiirlerinde böyle düzenli bir kafiye sistemi olanların sayısı oldukça az; çoğunluğunda ya kafiye yok ya da uzak bir iki ses benzeşmesiyle yetinmiş. Buna “Bulamaçlı Gecesi” adlı şiirinden örnek verebiliriz:

Karanlık yalıyor avucunu
İki yıldız gülüşüyor Samanyolu’nda
Duvardaki beş numara lamba ışığı
Irgalanıyor iplik iplik
Bakıyor bana göz ucu
Titriyor ışığının baş alevi
Merhaba, diyorum
Bir göz kırpmıyor işveli.. (s. 135)

Burada “u” ve “i” seslerinin ve “avucunu” - “ucu” ve “alevi” – “iş-veli” kelimeleri arasındaki ses benzerliğinden yararlanıldığını görüyoruz. Serbest şiirlerin çoğunluğunda kafiye bakımından buna benzer bir özellik vardır.

2. Aliterasyon (ünsüz tekrarı): Meselâ aşağıdaki dörtlüğe hakim olan ve sekiz kez tekrarlanan “k” sesi şiire bir ritim katmaktadır:

Kiremitlerin yağmurdan kurtuldu,
Islak ıslak ekinlerin

Ben derdini çektim en az senin kadar,
Senden öncekilerin. (s. 40)

3. Assonans (ünlü tekrarı): Şu mısralarda 12 kez tekrarlanan “ü” ünlüsünün “z” aliterasyonu yanında güçlü bir ahenk unsuru olarak kullanıldığını görüyoruz:

Artık hükmümüze girmiyor günler,
Değişti gökyüzünün rengi,
Bulutlar ağlamaklı geziyor üstümüzde,
Hakkımızı vermiyor toprak
Bir başka hüznün yaratıyor,
Kuşlar içimizde (s. 45)

Burada şu tespiti yapabiliriz: Abbas Sayar'ın şiirlerinde bilhassa “ç, k, s, ş, t” sert ünsüzleri hakim seslerdir. Yüksek ve güçlü bir ses tonu yakalamak kaygısıyla bu seslerin sık kullanıldığı kanaatindeyiz. Sayar'ın şiirlerinde aliterasyon ve assonansı kafiyeye ve redif yanında önemli bir ahenk unsuru olarak kullandığını söylemek mümkün.

C. YANSIMA KELİMELERDEN YARARLANMA:

Şiirde ahenk unsurlarından biri de yansıma (tabiat taklidi) kelimelerden yararlanmaktır. Sayar'ın şiirlerinde sık olmamakla birlikte bilhassa serbest ölçülü şiirlerinde dikkat çekici ve güzel kullanımlara rastladık. Bu şiirlerde yansıma kelimelerin ses değerlerinden yararlanılarak daha içten ve etkili anlatım yakalamak amacıyla kullanıldıklarını görüyoruz. Rastladığımız yansıma kelimelerin geçtiği mısraları ve sayfalarını aşağıda sıralayalım:

İnim inim inleyen bir kağrı (s. 33), Buram buram hayat (s. 62), Filizler yarılır şak şak (s. 73), Ilgıt ılgıt akan su misalidir (s. 121), Kan fışkırıyor sinede ok değdiği yerden (s. 127), Kırış kırış oldu her bir yönüm (s. 131), (s. 137), Burcu burcu, ışık ışık yanmalı (s. 146), Kuş cıvıl cıvıl (s. 154) vs...

Ç. KELİME TEKRARLARI:

Sayar'ın şiirlerinde kelime, ifade ve mısra boyutlarında da tekrarlar oldukça fazla yer tutmaktadır. Daha çok serbest ölçülü şiirlerinde tekrarlar önemli bir ahenk unsurudur.

1. Aynı mısra içinde kelime tekrarları: Aynı kelimenin hem mısra başında hem de mısra sonunda tekrarlandığını görüyoruz

- Açılma gönül açılma (s. 23)
- Ölüyorum anam ölüyorum (s. 34)

Yer yer ikili ve üçlü mısra başı tekrarlarına, aynı kelimenin tekra-

rından oluşan mısralara da rastlıyoruz:

- Altın altın tarlalar (s. 44)
- Dilleni, dilleni, dilleni vermiş (s. 167)
- Amaan amaan! (s. 33)
- Görünmedin, görünmedin (s. 76)

Bazan da mısra ortasında ya da mısra ortası ve sonunda aynı kelimenin tekrar edildiğini görüyoruz:

- Deniz sanar, dünya sanar yıldızım seni (s. 63)
- Yer cömert, ağaç cömert (s. 38)

2. Aynı kelimenin birden fazla mısrada tekrarı: Bunun dört değişik şekli ile karşılaştık. Bunları sırayla örnekleyelim:

Günler geçiyor dert ilen,
Korkak bir oldu mert ilen,
Köpek anlaştı kurt ilen, (s. 25)

mısralarında tek kelimelik redif kullanılmış. Bu sayı elbette artabilir. Sayar'ın şiirlerinde bunun değişik örneklerini bulmak mümkündür.

Bir veya daha fazla kelimelik mısra başı tekrarlarına rastlamaktayız:

Başka dertlere terk ettim benliğimi
Başka şarkılar söylerken kader bize (s. 54)

Öptüm alnını yiğitliğin
Öptüm alnını iyiliğin
Öptüm alnını sevgilimin (s. 138)

Nerde o ilk tanıdığım insan
Nerde o ilk aşk (s. 142)

3. İkilemeler (Tekrar grupları): Abbas Sayar'ın şiirlerinde belirgin bir miktarda, diğer tekrar örneklerine nazaran çok daha fazla ikileme kullandığını gördük. Burada dikkat çeken birkaç örneği vermekle yetineceğiz:

- Yel yel esen nefesimdi (s. 76)
- Yunsam mestane mestane (s. 77)
- Söz getirme göze kaşa (s. 82)
- Müjde olsun dağa taşa (s. 82)
- Burcu burcu, ışık ışık yanmalı (s. 146)
- Kazma kazma yarmalıyım (s. 146)

4. Kelime grubu şeklinde tekrarlar: Bazan ahenk unsuru olarak kelime gruplarının tekrarından da yararlandığını görüyoruz:

- Lânet sana, lânet sana mahkûm-ı müebbet (s. 130)
- Ama şu insanlarına, şu insanlarına (s. 154)

D. MISRA TEKRARLARI:

1. Nakarat: Abbas Sayar Nakaratı da bolca kullanan şairlerden. Halk ve Divan şiiri şekillerini kullandığı şiirlerinin kimisinde nakaratı bent sonlarında düzenli olarak kullanıyor. Bentleri üçlük nakaratı beyit halindeki “Bağlamam” adlı şiirinin nakaratı şöyle:

Benim içli, dertli, garip bağlamam,
Gurbet elde, sen var iken ağlamam, (s. 21)

Altı bentlik “tercî-i bend”e benzer bir şekilde kaleme alınmış olan “Beddua” adlı şiirin nakaratı (bendiye) hem ilk bendin başında ve sonunda hem de her bendin sonunda tekrar edilmiş:

Ey server-i İblis seni timsâl-i hyânet
Lânet seni sevmek gibi bir duyguya lânet (s. 127)

Sayar'ın nakarat konusundaki en belirgin özelliği şu: Serbest tarzda yazmış olduğu şiirlerinde genellikle ilk bendi nakarat olarak kullanmasıdır. Bu ilk bentleri şiirin ortasında bazan birkaç yerde ve sonda nakarat olarak kullanmaktadır. Burada söze ahenk katmak gayesi yanında konu ve anlam bütünlüğünü sağlamak gayreti de söz konusudur. Nakarat olarak kullandığı mısralar şiirin özünü teşkil eden en güçlü mısralar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. “Hasan, Ahmed, Gurbet” adlı şiirde şu nakarat hem şiirin ilk bendini hem de son bendini teşkil eden en güçlü mısralardır:

Oturup baş başa geceyi bölüştüler
Sabah;
Islak toprağa bitkin düştüler. (s. 44)
Sayar, “Kuyuya Düşen Taş” adlı şiirinde de
Ne denizin balığında
Ne dağın kuşunda hevesim.
Yarı kalmış bir türkü peşinde,
Kısıldı sesim.. (s. 47)

nakaratını şiirin başında, ortasında ve sonunda olmak üzere üç kez tekrar ediyor.

2. Ters çevrilmiş mısralar: Sayar, sözü güçlendirmek, ahenk katmak, dikkati çekmek için bazı mısraları ters çevirerek tekrarlamaktadır. Divan şiirinde buna “aks” sanatı denir. “tam” ve “nâkıs” şekilleri vardır: “İnceden İnceye” adlı şiirinden alınan şu mısralar “aks-i nâkıs” örneğidir. Çünkü ters çevirme sırasında sıra bozulmuş:

Yıkanyor tarlalarda yeşil
Yeşil yıkanyor tarlalarda (s. 67)

E. ÜNLEM:

Şiirin sesine ses ekleme yollarından birisi de ünlem kullanmaktır. Abbas Sayar'ın şiirinde hitabet üslûbu önemli bir yer tuttuğu için heyecanlı ve yüksek ses tonunda bir söyleyişi ünlemlerle ve seslenme bildiren emir kipleri ile sağlanmaktadır. Meselâ insanlara hitap ederken âdetâ bağırılmaktadır:

Ben sizin yüzünüzden insanlar,
Kendimi unutuyorum. (s. 40)

“Memed’in Ölümü” şiirinde ağlayan insanların feryadını ünlemlerle anlatmaktadır:

Bir feryat kopuyor
Amaan amaan! (s. 33)

Şu mısralarda da sevgilisine emir kipiyle hitap etmektedir:

Geceleri gökyüzüne bak! (s. 53)

Umut göğün maviliğinde,
Aç gözlerini (s. 56)

“Bildiri” adlı şiirinde de yüksek perdeden güneşe bağırılmaktadır:

Pencere altında uyuyan ışık,
Kalk! (s. 91)

Sayar'ın “Vay da Vay” şiirinde ünlemlerle yararlanılarak söylenmiş yüksek ses tonuna sahip bir şiir. Şiirin nakaratını buraya alalım:

Vay arabam, vay atlarım
Kırık kırık kanatlarım. (s. 114)

IV. DİL VE ÜSLÛP ÖZELLİKLERİ

A. DİL:

Burada kısaca “şiir dili” üzerinde durmakta yarar görüyoruz. şiir dili gündelik dilin sınırları aşılarak, normlarından sapmalarla ortaya çıkmaktadır. Tam burada dilin fonksiyonları (işlevleri) gündeme gelmektedir. Dilin fonksiyonlarından birisi de poetik (şiiriyet) fonksiyonudur. Bizim birinci vazifemiz eserdeki “tabii dilden sapmalar” (normdan sapma)’ı tespit etmek, ikincisi ise üslûp incelemesi yaparken ‘bir sapmanın sınırlarını, sebeplerini ve şartlarını belirli prensipler etrafında izâha gayret” (Aktaş, 1986: 31) sarf etmektir.

Burada “alışılmamış bağdaştırmalar” (anlam sapmaları), “dil sapmaları”, “konuşma dili”, “kısa ve eksiltili anlatım” (Aksan, 1999: 149), “cümle” ve “sözdağarı” (Çetin, 2003: 192) üzerinde duracağız. Gündelik,

tabii dile ait hususları burada zikretmeyeceğiz:

1. Anlam sapmaları (alışılmamış bağdaştırmalar): Sanatkâr, sözü güzelleştirmek ve kuvvetlendirmek için gündelik dilde rastlamadığımız değişik, orijinal söyleyişler yakalamak için alışılmadık ifadeler kullanma, yer yer düz mantığa aykırı birleştirmeler yapma gayreti içine girer. Buna alışılmamış bağdaştırmalar denir. ‘Bugün güneş yakıyor.’ alışılmış bir ifadedir. Oysa “Bugün güneş izinli.” (s. 91) ifadesi hiç de alışılmış bir ifade değil. Normalde “güneş” ve “izin” kelimeleri bağdaşmaz. Oysa sanatkâr muhayyilesi estetik kaygı ile böyle bir bağdaştırmaya müracaat etmiş. Zaten şiir de dil göstergelerinin böyle orijinal bir şekilde bağdaştırılmalarından ortaya çıkmaktadır. Sayar’ın şiirlerinden derlediğimiz aşağıdaki “alışılmamış bağdaştırmalar” da görüleceği gibi bunlar “ad veya deyim aktarmaları” biçimindedirler. Şiiriyeti de tam burada aramak gerektiği düşüncesindeyiz. (Aksan, 1999: 149) Biz burada sadece çok dikkat çekici olanların geçtiği mısraları sıralamakla yetineceğiz:

Kadeh tutmuşlar / İçmekte zaman (s.20), Yarına kucağı / Açmakta zaman (s. 20), Varken hazzın tellerinde büsesi (s. 21), Tefekkür buğulu servilerde (s 43), Nabız nabız kokar dalları / Servilerin (s. 43), Arzularım gömülüp gitti / Mendillere (s. 47), Pınar lülesi martı gagasında (s. 59), Ne çaldımsa günlerin bohçasından. (s. 60), Kökün gülümsemesi yeşil / Dalın kahkahası gevrek (s. 68), Uykusu kaçtı gecenin (s. 70), Kuru taşta renk yürüdü (s 76), Usandım içimin insanından (s. 93), Sesin oda boşluğuna takılı (s. 97), Niçin uyudu gece / Gözlerinin ışığı varken (s. 98), Gecenin nabzı soğuk atar (s. 98), Kar taneleri gibi düşüyorsun düşünceme (s. 101), Bakışı yürek nakışım (s. 101), Işık ipliği kalbimin (s. 102), Düşüncemde üşüyorum (s. 105), Hangi el karaladı yazımı (s. 124), Bir zaman meyvesi yetiştireceğim (s. 25), Yağmur yağıyor yüreğime (s. 124), En körpe emeller boğulurken kucağında (s. 128), Hissim gözünün rengine sarhoş düşüyordum (s. 129), Sesler öpüşürken yeni âlemlere daldık (s. 129), Karanlık yalıyor avucunu (s. 135), İki yıldız gülüşüyor Samanyolu’nda (s. 135), (Lamba ışığı) göz kırptırıyor işveli (s. 136), Caddeye küstürür pencereyi (s. 139), Mavi gökler ardında yeşil dilekler kaldı (s. 140), Çilesi artıyor karanlığın seni gördükçe (s. 156), Şiir kesilirim hece hece (s. 157), Gece inner çatımdan aşağı / Ayağı takılır pencereye (s. 157), Bir arzu düşürdüm ömür yolunda (s. 158), Her şeyde terhis olsun aşta terhis olmasın (s. 161), Aklın varsa su, / Gökyüzü ile barış” (s. 163), Yer gerinir yaprak yaprak (s. 165), Güneş omzundan atmış ceketini (s. 167), Işık mavilikte gün bereketi (s. 167), Kuşluk umuda vermiş nöbeti (s. 161), Bereket bulutun bir avucunda (s. 167), Yine bir sarhoşluk var bulutlarda (s. 168), Bana bensizlikte bir konak kurdum (s. 170), Düştüme bir kör çarşısına aynalar eder pazar (s. 176), İçi yavrusunun içine göçen (s. 183), Sevginin

yüzü tasalı (s. 185), Koşmadan söküldü nalımız bizim (s. 200), Yıllarca olta attık yalınayak denizde (s. 205), Ceplerim boş kalınca ayaklara dar oldum (s. 205), Sessiz sazımıza tel oldun Köprü (s. 207), Marmara denizi Boğaz avucu (s. 207) vs...

2. Dil Sapmaları:

Şiir dilinin özelliklerinden biri de tabii ve gündelik yazı dilden şekil açısından sapmaların görülmesidir. Çünkü şair, mesajını istediği gibi iletebilmek için gündelik dilin sınırlarını zorlayacak ve onun bütün imkânlarından yararlanacaktır. Bu sebeple alışılmış dilbilgisinin kuralları zorlanacak ve hatta yer yer çiğnenecektir. Sayar'ın şiirleri bu açıdan değerlendirilmeye değer:

a. Yazım sapmaları: Sayar, bazan belirtmek istediği, ek alınca anlam karışıklığına sebep olabilecek cins isimleri de kesme işareti (') ile ayırmaktadır: “Bak yine al'ı maviye katmada” (s. 50), “Kar'sın yüce dağ başında” (s. 77), “Yek'i koyup se oynar” (s. 190), “var'a zan olamam ben” (s. 196), “ten'i cana bir kafes” (s. 214) vs. Metinde geçen “felek” kelimesi bazı yerlerde cins isim olarak küçük harfle başlatılmış (s. 82, 86), bazı kısımlarda ise (s. 39, 64) büyük harfle özel isim olarak yazılmış vs. Bunlar elbette ki yanlış anlaşılma endişesinin yansımalarıdır.

Türkçe “ad” kelimesinin kısa “a” ünlüsünü vezin gereği olsa gerek uzun “â” şeklinde yazmıştır: “Baharın, goncanın, aşkın, sefanın, âdı kalmış hep” (s. 215) Vezin gereği “çarşı” kelimesini “çarşu pazarda” (s. 178) vs...

Vurgulamak ve dikkati çekmek için bazan büyük harfleri de kullandığı oluyor: “İçimdeki büyük “BEN”e düşman olamam ben” (s. 186), “Gerçi her şeyin sonu O'nun varlığındadır” (s. 196), “Son harften başlasan da söz yine A'ya gider” (s. 221), “Kimi Z'de kimi A'da” (s. 224) vs.

b. Ses sapmaları: Konuşma dili ve yöresel ağız özelliklerinin yansıdığı unsurları şöyle sıralayabiliriz: “Çıkma çiziden kenara” (s. 23) (çizgiden), “dertilen, mertilen, kurtülen” (s. 25), “Memet” (s. 33) (ebemkuşağı), “sevilesi var” (s. 39), “Değişir bak yına halım” (s. 73) (halim), “uykuyunan” (s. 74), “Ağdırır duman başımı” (s. 79)(eğmek), “Aç karın ortada yelip” (81) (acele etmek, telaşla koşmak), “rızgım” (s. 83), (rızkımı), “küsek” (s. 111) (küselim), “boş tınasta kırık yaba” (s. 116) (tınaz, savrulmuş ekin yığını), “çökermiş dam” (s. 117) (çökmüş dam), “Âsûde kalam derdi” (s. 127) (kalayım), “heyikledi maviliğe” (s. 137) (aniden harekete geçti), “neyleyim” (s. 166), “dizde tâkim kalmadı” (s. 176) (takatim), “beş dokuz” (s. 176) (üç beş gibi ikileme), “delicoş” (s. 112) (deli

dolu), “üşük avuççı” (s. 178) (üşümüş), “Ana derim, anne derim / Benim anam var da annem var derim” (s. 183), “insan insan ivemeden” (s. 186) (evemeden), “çekme kaydın dünyadan” (s. 189) (kaydını), “hayme” (s. 192) (çadır, ot yığını), “oğul evlât denen bir helâl döle” (s. 199) (çocuk), “desti” (s. 201) (testi), “furunlukta” (s. 204) (fırında), “deriken” (s. 205) (derken), “El elin ölüsüne dın dın diye ağlar” (s. 208) (isteksiz), “tor tay” (s. 209) (toy, acemi, alışık olmayan, yabancı tay), “cüvap etmesin” (s. 220) (cevap vermesin), “divarsız” (s. 223) (duvarsız) vs.

Gerek yöresel ağız özelliğinden gerekse vezin gereği ünlü düşmelerine de rastlanmaktadır: “akl ermez” (s. 107), “ebemkuşak” (s. 73) (ebem kuşağı), “n’olur” (s. 74), “Tebriz m’ola” (s. 77), “Bozdu bağım, bostanımı” (s. 78) (bağımı), “Mecnu olsam Leyl’den önce” (s. 78), “Derdin söylemek bedava” (s. 82) (derdini), “Elimden rızgım alsalar” (s. 83), (rızkı-mı), “hep iyliğin söyledik” (s. 108) (iyliğini), “gayretin gütmeden” (s. 113) (gayretini) vs.

Tabii olma gayretiyle ünlülerin artırılarak (uzatılarak) söylendiğine de rastlıyoruz: “Amaan amaan!” (s. 33) “(Doovah) derken öküzlere” (s. 33), “Suuus” derler “sus” (s. 133) vs.

c. Kelime sapmaları: Bazan duyulmadık kelimelere de rastlıyoruz: “Zaten talihceğiz kara” (s. 82), “yanıltı, yenilti” (s. 190) (yanılgı, yenilgi), “sevgilikte” (s. 203), (aşkta), “artası” (s. 204) (artsa) gibi...

Argo sözlere epeyce rastlanıyor: “Düşünmem mangırım bitse” (s. 83), “zabın şişek” (s. 117) (zayıf koyun), “defteri dürüldü ömrün” (s. 179), “vız gelir” (s. 198), “ak borsa, kara borsa” (s. 198), “En ciddi meseleler gün gelir hey hey olur.” (s. 200) (basit), “keyfimiz çifte ötecek” (s. 211) (çok neşeleneceğiz) vs.

Kader senin sülâleden başlarım
Ettiğini ben de sana işlerim
Benim tatlı sesli sarhoş kuşlarım
Çıgılık çeken seme, sersem kaz oldu. (s. 87)

Elleyin belleyin
Neyim kaldıysa sizin
Yeter ki birbirinizi sevin.. (s. 132)

gibi küfürlü ve ayıp sözleri de kullandığı oluyor.

ç. Dilbilgisi sapmaları: Sayarın şiirlerinde sözdizimi hatalarına da rastlıyoruz: “Bahar geçti, sarı yaprak güz oldu.” (s. 87) (Bahar geçti, yaprak sarardı, güz oldu.) vs.

Fil çekimlerinde sapmalar da görülüyor: “ölüyom” (s. 34) (ölüyo-

rum), “sanarım” (s. 50, 62) (sanırım), “Sen yüreğimde **bitmede**” (s. 113) (bitmedesin) vs.

3. Konuşma Dili Unsurları:

Rahat ve tabii söyleyişe ulaşmak için konuşma dilinin imkanlarından yararlanan şairler oldukça da başarılı olmuş ve sevilmişlerdir. Bunda da en çok günlük konuşma dilinde sıkça kullandığımız, ünlemler, samimî hitaplar, ikilemeler, deyimler ve atasözleri gibi dil unsurları ön plana çıkmaktadır. Abbas Sayar’ın şiir dilinin en belirleyici özelliğini yöresel konuşma dili unsurlarını şiirinde çok sık kullanmış olmasıdır. Mesela “düşünceme İhtar” (s. 29) ve “Gönlüme İhtar” (s. 30) adlı şiirleri tamamen konuşma dili unsurlarıyla yazılmış şiirlerdir. Burada en dikkate değer olan kalıplaşmış ifadelerin geçtiği mısraları vermeye çalışacağız:

a. Deyimler: Şair, kalıplaşmış ifadeler olan deyimleri bazan olduğu gibi, bazan da değiştirmelere giderek kullanmaktadır. Sayar’ın şiir dilinde etkili ve güzel söyleyişin yakalanmasında büyük payı olan deyimleri kullanmada oldukça başarılı olduğunu görüyoruz. Aşağıda bunların geçtiği mısralardan dikkat çekici olanlarına birkaç örnek verelim:

Çıkmaza girdi yolum (s. 25), Hükümünü işliyor felek (s. 25), Dut yedi de sustu dilim (s. 25), İsmi anmayı bana çok gördü (s. 26), Derde soktun genç yaşta / Ağrımaz dertsiz başımı (s. 27), Ama benim dert çekmeye niyetim yok (s. 29), Boşboğazlık ettin göz yumdum (s. 30), Başıboş dolaştın sesimi çıkarmadım. (s. 30), Tek hatırı kırılmasın diye. (s. 30), Sen de anamı ağılattın benim (s. 30), Teslim etmiştir emanetini Rabbine (s. 37), Beni yüz üstü bıraktı da (s. 50), Dokunsalar boşanacak göz yaşlarım. (s. 58), Astık duvara eleği (s. 81), Canın sağ olsun, dedim hepsine (s. 131), Kuşa kurda yedirmeden beni (s. 144), Alçak hain yaftası takıp boynuma (s. 145), Açam ağzımı yumsam gözümü (s. 154), Bir çiçek yitirdi sarısını kaşla göz arası (s. 160), Elimde avucumda bir şey yok neyleyim (s. 166), Ele avuca gelmeden (s. 185), Dizlerimi dövmeden (s. 186), Vurdu can evimizden bu gaddar pahalılık (s. 197), Büktü tam ortasından belleri pahalılık (s. 197), “Olmam de” gözleri kör ola pahalılık... (s. 197) vs...

b. Samimî hitaplar: Günlük konuşma sırasında insanların kullandıkları kalıplaşmış hitaplar vardır. Bunlar beddualar, azarlamalar, iltifatlar, yakarışlar şeklindedirler. Şiir diline bir içtenlik kazandırırılar. Sayar, bunları da bolca kullanmış:

Açılma gönül açılma (s. 23), Yok yavrum yok (s. 27), Tasası sana mı düştü ömrümün? (s. 29), - Ahirette günahımı senden mi soracaklar? (s. 29), Nedir elinden çektiğim? (s. 29), İyi söyledim anlamadın (s. 29), Kötü söz sana yakışmaz (s. 29), Arkadaş sözün kısası; (s. 29), Ama babanızın uşağı yok (s. 30), Efendi gibi otursan otur (s. 30), Yoksa defede-

rim dışarı (s. 30), Sen ölme anan ölsün (s. 35), “Ben feleğe neyledim?” (s. 39), Seni çıkasınca gözüm (s. 54), Aklım batsın anlamadım (s. 70), Bilebilirsen aşk olsun (s. 79), Felek gözün kör olsun (s. 82), Bakışı yürek nakışım (s. 101), Aklın varsa su / Gökyüzü ile barış (s. 163), Derdimi bilsen de bilmesen de hoş (s. 170), Acep benim Aslım var mı? Çavdar ekmeğimin hası (s. 204), Medet senden yâ Muhammet (s. 219) vs...

c. Ünlemler: Günlük konuşma dilinden alınma ünlemleri de şöyle örneklendirebiliriz: Amaan amaan! (s. 33), - Doovah (s. 33), (s. 91), Hey ulan hey! (s. 95), Vay anam vay (s. 95), Vay arabam vay atlarım (s. 114), Suuus (s. 133), Beyhûde, beyhûde (s. 134) vs...

ç. İkilemeler. Günlük konuşma dilinin samimiyetini yansıtan ikileme örneklerinin bulunduğu mısraları şöyle sıralayabiliriz: Ölüyorum anam ölüyorum (s. 35), Memedim Memedim (s. 35), Hey heyde bulursun (s. 48), Hayâl meyâl bir kelime bilirsin (s. 48), Minik minik uykular (s. 66), Uğul uğul çağlıyor (s. 99), Kırık kırık kanatlarım (s. 114), Vur babam vur sağıma soluma (s. 132), Yâr yâr der ağlarım, gülemem gider (s. 158) vs...

4. Cümle Özellikleri:

Abbas Sayar'ın şiir dilinin renkli unsurlarından birisi de çok çeşitli cümle yapılarıdır. Karmaşık, kavranması zor, öğelerinde uyumsuzluk देनेcek bir cümle yapısına rastlamayız. Çoğunlukla basit, ayrıntılardan ve fazlalıklarından arınmış cümleler kullandığını görüyoruz. Hareketli ve canlı bir şiire sahip olan şairin bu sebeple daha çok fiil cümlelerini tercih ettiğini tespit ettik. Bunlara birkaç değişik örnek verelim:

- Beni derdin otağına / Attın mı gülüm attın mı? (s. 24)
- Zehirledin aşımı (s. 27)
- Kin besler, darılır, kırılırız birbirimize. (s. 38)
- Nabız nabız kokar dalları / Servilerin (s. 43)
- Kalk! (s. 91)
- Ceplerim boş kalınca ayaklara dar oldum. (s.205)
- Yıllarca olta attık yalınayak denizde (s. 205)

Az sayıdaki fikrî ve sosyal muhtevalı şiirlerinde nesre has kesin yargı bildiren isim cümleleri ağırlıkta görünüyor. Fikrin ön plana çıktığı bu örneklerde daha çok rastladığımız isim cümleleri “nesre has” kesin yargı bildiren cümlelerdir:

Yolda kalışım varlığa büyük ihanettir
Yokluk varlığa dönüşüme vecd ü halettir
Artık ötesi yok var ise cehâlettir (s. 218)

Örneklerde de görüldüğü gibi cümlelerin çoğunluğu aynı mısradan başlayıp bitiyorlar. Pek azında diğer mısraya taşma (anjanbman) söz ko-

nusudur. Anjanbmanlara daha çok serbest vezinle yazdığı şiirlerinde rastlıyoruz:

Bulutlar
Bırakıp yağmurlarını kel tepelere
Uzaklaştılar (s. 42)

Bir köy kıyıcığında
Kıymık kıymık yaşayan
İnsanlarımda düşüncelerim... (s. 152)

5. Kısa ve eksilteli anlatım: Etkileyici ve kalıcı olması dolayısı ile çok tercih edilen bir anlatım biçimidir. Eskilerin veciz (özlü) söz dedikleri cinsten ifadelerdir. Türk şiirinde en güzel örneği Yunus Emre'nin şiirleridir. Maniler, atasözleri ve deyimler de buna güzel bir örnektir. Bunlar daha çok dil göstergelerinin göndergesel anlamından çok yan anlam değerleri ve duygu değerlerin öne çıktığı görülür. Ayrıca sınırlı şekil ve kısa kalıplar tercih edilirler (Aksan, 1999: 59). Az sözle fazla anlam ve duygu yoğunluğu yaratmak şairin dili kullanma becerisine bağlıdır. Sayar'ın bu konuda oldukça başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Şu örnekler kısa ve eksilteli anlatımın gücünü gösterir örneklerdir:

Sözüm Söz
Ecel otursa başucumda
Aşkını saklarım avucumda. (91)

Çoban Armağanı
Soğuk havalarda
Geliverince aklıma
Üşürsün diye
Seni düşünmüyorum. (s. 53)

İkide Bir
Hiç bir yıldız göğe uzak değil
Hiç bir aşk düşünceye
Sen; okyanusta bir ada
Ben; Kızılırmak'ta su.. (s. 93)

Ebem Kuşağı
Bilmediklerimi seviyorum
Görmediklerimi tanıyorum.. (s. 94)

6. Söz Varlığı: Abbas Sayar'ın şiirlerindeki söz varlığı, buraya kadar olan kısımlarda da yer yer belirtildiği gibi oldukça geniş. Konuşma

dilinden ve yöre ağzında gelen (Yozgat yöresi) söz varlığına yukarıda değinildiği için burada tekrar etmeyeceğiz.

Sayar'ın arkaik (kullanımdan çekilmiş eski) kelimeleri (Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi Dönemlerine ait bazı Türkçe kelimeleri) bilhassa işlediği konunun gereği olarak kullanma ihtiyacı duyduğunu görüyoruz. “Göçmüş Allah deyu deyu” (s. 17), “Bundan gerü yolum yokuş” (s. 22), “kıl ucu yaşam içre” (s. 196), “hasret içeri” (s. 207) (hasretten içeri) vs.

Divan şiiri tarzında yazdığı şiirlerinde kullanımdan çekilmiş Arapça, Farsça kelime ve tamlamalar kullandığını görüyoruz. Bunlardan birkaç örnek verip geçelim: “server-i İblis” (s. 127), “timsâl-i hıyânet” (s. 127), mahkûm-ı müebbet (s. 130), “Bazar-ı dehr” (s. 173), cây-ı kanaat” (s. 173), “tekne-i dil” (s. 175), “bahr-i gam” (s. 175), “cilve-i Rabbâni” (s. 175), “bezm-i güher” (s. 184), “ehl-i fazl” (s. 187), vasl-ı hicrân (s. 212) vs.

Tasavvufî konuları işlediği şiirlerinde ise tasavvuf terim ve kavramlarından oluşan farklı bir söz varlığını kullanmaktadır: “Hak” “aşk şarabı”, “kesret”, “vahdet” “fena” (s. 17), “derviş”, “aşk” ” (s. 77), “ihvân”, “ilm-i irfân”, “gaflet”, “vuslat” ” (s. 174), “eşhedü” (s. 175), “dost” (s. 184), “âyet”, “Lebbeyk” (s. 188), “ben” (s. 196), “padişâh-ı âlem” (s. 213), “varlık”, “ten kafes” (s. 214) vs.

(Konu/tema bölümünde en çok yer verdiği kelime ve kavramlardan ayrıntılı olarak bahsedilmiştir.)

B. ÜSLÛP:

Buraya kadar yaptığımız incelemelerden hareketle şâir Abbas Sayar'ın üslûbu hakkında bizde bir kanaat oluşturmuştur. Biz burada kısaca bu kanaatlerimizi örneklerle özetleyip sözü bitireceğiz:

Onun şiirlerini bütünüyle değerlendirdiğimizde varlıklara, olaylara ve insanlara karşı yüreği sevgi dolu, hayata bağlı bir aşk şâiri, gönül adamı kimliği ile karşımıza çıkmaktadır:

Öldüresiye arzulu gökyüzü,
Belirli belirsiz mihnet.
Ümitli hülyalı insanlar.
Hayat öylesine sadeleşmiş ki;
Sevilesi var (s. 39)

Buna karşı sınırlı da olsa bazı şiirlerinde kadere, feleğe, vefasız sevgiliye, insanların kötülüklerine karşı öfke dolu çıkışları da vardır:

Ey server-i İblis seni timsâl-i hıyânet
Lânet seni sevmek gibi bir duyguya lânet (s. 127)

Sayar'ın üslûbunun en belirgin özelliklerinden birisi de hitabet havası taşımasıdır. Sürekli , sevgilisine, insanlara ve hatta kendine hitap etmektedir:

Saat on iki saat bir
Kalk ey şair kılıklı adam
Yatağına gir. (s. 156)

Gerçeküstücü bir tarzın eseri olan şiirler yok denecek kadar az. Bir iki şiirde Gerçeküstücü yaklaşımın kırıntıları vardır, diyebiliriz. Bunlar şuuraltının ortaya çıkardığı mısralar gibi gelmektedir:

Meşe gerindi, ahlat gerindi, gerindi alıç
Oynaştı toprakla kökleri
Bir serçe göründü adım boyu
Paylaştılar serçeyi
Kendi aralarında ağaçlar..
Konuk etti ayaklarını
Ağaçlardan biri serçenin
Biri gövdesini, biri başını
Öpüştüler koklaştılar seviştiler
Sonra birleştirdiler
Ayağı başı bedeni.. (s. 137)

Yer yer kuvvetli bir hiciv üslûbuyla da karşılaşmaktayız. Sayar daha çok toplumsal dertlerden, gördüğü yanlışlardan dolayı böyle bir yola başvurmaktadır. Pahalılığın topluma etkisini şöyle yerer:

Kemer sıkma, tahammül verir olundu salık,
Eller boş, mideler boş, yaşasın pahalılık. (s. 198)

Abbas Sayar'ın yer yer karşılıklı konuşma tarzına başvurduğu örnekler de vardır:

Hasta uyanıyor..
- Ölüyom anam ölüyom.
- O ne biçim lâf yavrum?
Sen ölme anan ölsün.. (s. 34)

Lirizmin yoğun olduğu, duyguların coşkun olduğu şiirler daha çok aşk ve gurbet duygularının ifade edildiği şiirlerdir. "Dokunur" adlı şiirinin şu dördünlüğü bunun güzel bir örneği olabilir:

Şu gurbet, şu hasret, şu içli akşam
Yaratır rûhumda alevli bir gam
Yâre yolladığım bir ufak selâm
İlgıt ılgıt esen ye de dokunur (s. 168)

Sayar'ın şiirlerinde soru cümleleri oldukça fazla bir yer tutmaktadır. Kimi şiirleri sadece sorulara dayalı şiirlerdir. "Çıkasıca Gözüm" Şiiri böyledir:

Çıkasıca Gözüm

Seni çıkasınca gözüm
 Nerden gördün o güzeli
 Kara bakasınca gözüm
 Nerden gördün o güzeli (54)

Bazı şiirlerinde sadece tasvirî bir yaklaşım tarzını benimsemektedir. Şu dördlükte böyle bir özellik bulabiliriz:

Yorganı bir daha çeker başına
 Döner sonra sağ yanına yeniden
 Bir daha mırıldanır dudağı
 Düşüncede güzelleşir geceler. (s. 139)

Soyutlama tekniğine dayalı izlenimci bir üslûpla kaleme alınmış, saf şiir diyebileceğimiz nitelikte şiirler de epeyce yer tutmaktadır. Meselâ “Bulamaçlı Gecesi” adlı şiirden aldığımız şu mısralar buna örnek teşkil edecek nitelikte mısralardır:

Bir kır çiçeği konuşuyor usulca
 Bir kuş yutkunuyor
 Oynaşiyor karanlık içinde bir düşünce
 Roma'dan kalma taş
 Tanıyor kuşu, tutuyor
 Öpüyor gagasının ince sırtından..
 İki yıldız oynaşiyor Samanyolu'nda
 Titriyor duvardaki lamba ışığı
 Irgalanıyor iplik iplik
 Bakıyor bana göz ucu
 Merhaba, diyorum
 Bir göz kırpmıyor işveli.. (s. 136)

Sayar'ın kimi şiirleri Yunus ilâhilerini hatırlatır bir dil ve üslûpla; sade, akıcı ve açık bir anlatımla ortaya konmuş şiirlerdir. Şu dördlük bunu doğrulayacak örneklerdir:

Umutsuzlukta gülüştüğüm
 Yaşam yaşam ötüştüğüm
 Uykuları bölüştüğüm
 Dosta doğru, dosta doğru (s. 203)

Bazan “yakarış” üslûbu içinde bir Abbas Sayar'la da karşılaşırız. İç-ten duygularla “Medet senden yâ Muhammet” diye yakarırken bazan da insanlar için bir şeyler diler:

Ocaklar yansın her dem bacada is olmasın
 Gökyüzü mavi kalsın ufukta sis olmasın
 Kötülük yansın yıkılsın lâle gül kesilsin dünya
 Her şeyde terhis olsun aşta terhis olmasın.. (s.161)

Burada şu değerlendirmeyi yapmak durumundayız: Yer yer başarılı

örneklerine rastladığımız bu şiirlerde çala kalem yazılmış, yeterince üzerinde durulup işlenmemiş örneklere de rastlanmıyor değil. Kimi şiirler dil ve üslûpça daha bir özenle ortaya konabilirdi. “Memedin Ölümü” isimli şiirdeki şu mısralar buna örnek olabilecek mısralardır:

Yorganı tutmaktadır ananın
Nasır bağlamış elleri,
Atar yemenisini başından rüzgâr,
Uçuşur saçının ak telleri. (s. 34)

SONUÇ:

“Şiirler”de gökyüzüne, toprağa ve suya tecessüsle yaklaşmış, aşkta hep yenilmiş ve vefasızlık görmüş, her şeye rağmen insanları aşırı bir şekilde seven, gönlü ile zihni arasında gidip gelen, rintçe yaşayışı arzu eden, din ve iman konusunda endişeleri ve hassasiyetleri olan bir “Şair Abbas Sayar” portresi ile karşılaştık.

“Şiirler” adım başı kendini itilmişlik/terkedilmişlik duygusu içinde “Yılkı Atı” hisseden bir sanatkarın elinden çıkmış izlenimi vermektedir. “Hasret” anaduygusu etrafında dönüp dolaştığı şiirlerinde yüksek bir ses tonu ve yüksek bir heyecanla oldukça güzel şiirler vücuda getirmiş. Ancak dil ve üslûp konusunda daha titiz davranırsa idi Türk Edebiyatı çok daha büyük bir şair kazanmış olabilirdi. Yine de bir bütün olarak değerlendirdiğimizde onun sıra üstü bir şair olduğunu söylemeliyiz.

KAYNAKLAR

- AKSAN, Doğan, (1999), **Şiir Dili ve Türk Şiir Dili**, Engin Yayınevi, 3. Baskı, Ankara.
- AKTAŞ, Şerif, (1986), **Edebiyatta Üslûp Ve Problemleri**, Akçağ Yayınları, 1. Baskı, Ankara.
- BURSALI Mehmed Tâhir, (2000), **Osmanlı Müellifleri I-II-III ve Ahmed Remzî Akyürek Miftâhu'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifin Fihristi**, Bizim Büro Basımevi, Ankara.
- ÇETİN, Nurullah, (2003), **Şiir Çözümleme Yöntemi**, 1. Baskı, Ankara.
- DİLÇİN, Cem, (1997), **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, 517, Ankara.
- ENGİNÜN, İnci, Aralık 2001: **Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı**, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- İLHAN, Attilâ, (1977), **Duvar**, Bilgi Yayınevi, 4. Baskı, Ankara.
- KANIK, Orhan Veli, (2003), **Bütün Şiirleri**, Yapı Kredi Yayınları, YKY'de 1. Baskı, İstanbul.
- KAPLAN, Mehmet, (1980), **Şiir Tahlilleri 2 - Cumhuriyet Devri Türk Şiiri**, Dergâh Yayınları, Üçüncü Baskı, İstanbul.
- KAYA, Doğan, (1999), **Anonim Halk Şiiri**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- KISAKÜREK, Necip Fazıl, (1985), **Çile**, Büyük Doğu Yayınları, 10. Basım, İs-

tanbul.

- KUTKAN, Şevket, (1981), **Nedim Divânı'ndan Seçmeler**, Kültür Bakanlığı Yayınları: 385, İstanbul.
- PALA, İskender, (1995), **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Akçağ Yayınları, 3. Baskı, Ankara.
- SAYAR, Abbas, (2002), **Şiirler**, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- ŞATIROĞLU, Aşık Veysel, (1984), **Dostlar Beni Hatırlasın**, Miyatro Yayınları, 7. Baskı, İstanbul.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi, (2002), **Şiirler**, Yapı Kredi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul.
- Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi**, (2003), “Abbas Sayar Maddesi”, C. II, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri, (1986), **Yunus Emre Divanı**, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Türkçe Sözlük**, (1988), Türk Dil Kurumu Yayınları: 549, Yeni Baskı, Ankara.
- UÇMAN, Abdullah, (1987), “*XVII. Yüzyıl Tekke Şiiri*”, **Büyük Türk Klasikleri**, C. VI, Ötüken-Söğüt Yayınları, İstanbul.
- YARDIM, Mehmet Nuri, (2002), “*Prof. Dr. Ahmed Güner Sayar ile Babası Abbas Sayar Üzerine Konuşma*”, **Türk Edebiyatı**, Sayı: 349, İstanbul.